

ŠTEFAN ŠUTAJ–SÁPOS ARANKA

A NEMZETI KISEBBSÉGEK HELYZETE 2008-BAN SZLOVÁKIÁBAN¹

1. BEVEZETŐ

A szlovák kisebbségpolitika 2008-ban is azt az irányvonalat követte, amely 2006, azaz a Smer–sociálna demokracia (a továbbiakban: Smer-SD), a Slovenská národná strana (a továbbiakban: SNS) és a Hnutie za demokratické Slovensko–Ľudová strana (a továbbiakban: HZDS–ĽS) kormánykoalíció hivatalba lépésének éve óta jellemzi. Az állam nemzeti jellegének megerősítése, a kormány és ellenzék viszonyának kiéleződése, a Magyarországgal való kapcsolatok romlása, valamint a kisebbségekkel, de különösen a magyar kisebbséggel szembeni általános társadalmi közhangulat megromlása mind-mind rányomta bélyegét az ország kisebbségpolitikájára.

A kormánykoalíció az összes korábban elfogadott nemzetközi szerződés betartására kötelezte el magát. A kormányprogramban egyebek mellett szerepelt, hogy a kormány garantálja a polgárok teljes egyenlőségét nemre, fajra, bőrszínre, nyelvre való tekintet nélkül, tiszteletben tartja az alapvető emberi és szabadságjogokat, „melyek közé tartozik az ember, a polgár szabad identitásválasztása is.” A kormány elkötelezte magát a faji, etnikai, vallási és politikai összeférhetlenség elleni harc mellett, vállalta, hogy küzdeni fog a diszkrimináció, a rasszizmus, az antiszemitizmus, a xenofóbia, a szélsőséges nacionalizmus és a sovinizmus ellen, illetve hogy propagálni fogja az igazságot a holokausztról. „A kormány a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatban a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának (a továbbiakban: RKNYEK) megfelelően fog eljárni” – áll a kormány programnyilatkozatában. Kötelezte magát a kormány arra is, hogy előkészíti a kultúra és a kisebbségi kultúrák finanszírozásáról szóló törvényt, létrehozza a Kisebbségi Hivatalt, javítani fogja a nemzetiségi oktatás feltételeit, különösen az anyanyelvű oktatást az ország valamennyi kisebbsége számára az RKNYEK-nek megfelelően. (*Programové...*, 2006).

A 2006 augusztusában meghirdetett kormányprogram a kisebbségi jogok megőrzése mellett a szlovák nemzeti elemeket hangsúlyozta. Ez főként a szlovák nyelv oktatásában és a hazafias nevelés megerősítésében nyilvánult meg, ami közvetlenül érintette a nemzetiségi oktatást, így a magyar kisebbséget is. A partnereket tekintve, amelyekkel a Smer-SD kormányt alakított, a kisebbségpolitikai *status quo* fenntartása pozitív elemnek tűnhetett. Ez azonban csak kényszermegoldás és egyben zsákutca volt, hiszen hosszútávon semmilyen *status quo* nem tartható fenn a dinamikus formálódó politika világában.

A két és fél éves kormányzás alatt a hatalmon levő garnitúra meg sem próbált (a roma kisebbség kivételével, amelyet stratégiai kérdésként kezelt) olyan koncepciót és stratégiát kidolgozni, amelyhez megszerezhetne volna a koalíció, az ellenzék, a nem-

1 Štúdiá bola publikovaná v slovenskom jazyku [A tanulmány szlovák nyelven a következő publikációban jelent meg]: Štefan Šutaj – Zlatica Sáposová: *Národnostné menšiny*. In Bútora Martin – Kollár Miroslav – Mesežnikov Grigorij ed.: *Slovensko 2008. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Inštitút pre verejnú otázk, Bratislava 2009.

zeti kisebbségek és az egész társadalom a támogatását. Ezzel feladta a nemzetiségi ellentétek és viták megelőzésének lehetőségét. A kormány betartja az általános kisebbségi jogokat, de nem kívánja azokat magasabb szintre emelni – ezt a politikai irányvonalat hangsúlyozza Ján Kubiš külügyminiszter egyes kijelentéseiben is: „Nem vállalunk rendkívüli munkát, de megtartjuk azt, ami van.” (*Kubiš megoldást ígér...*).

A szlovák kormány nemzetiségi politikájának további alapvető problémája az állampolgári és etnikai elv ütközése. Szlovákiának polgári alapokon nyugvó politikából kellene építenie, amelyben az itt élő magyarok, ruszinok, ukránok, romák, németek, lengyelek és egyéb nemzeti kisebbségek képviselői a Szlovák Köztársaság állampolgáraként a szlovákokhoz hasonlóan vállalhatják saját nemzetiségüket. A vezető politikusok viszont 2008 folyamán gyakran használtak olyan megfogalmazásokat, amelyek azt sugallhatták, hogy a törvények, a kormányzati intézkedések a szlovákok, és nem Szlovákia állampolgárai számára készülnek.² Szlovákiában a történelmi hagyományoknak megfelelően egyértelműen különbséget tesznek állampolgárság és kulturális-nyelvi (nemzetiségi) identitás között. A szlovák kormány, amennyiben minden szlovákiai állampolgár kormánya, nem csak a szlovák nemzetért, hanem az összes állampolgáráért tevékenykedik, tekintet nélkül azok nemzetiségére, és ezt így is kell közvetítenie a nyilvánosság felé.³ A valóságban azonban már a kormányprogrammal megkezdődött a nemzetállam megerősítése, amelyhez további tevékenységek kapcsolódtak. Az ellenzéki pártok politikájában szintén megjelenik az a törekvés, hogy a kisebbségek ne szigetelődjenek el, vegyenek részt a közügyek irányításában. (*Vladimír Palko...*, 2008).

A szlovák kormánypolitika az országépítés folyamatában a nyelvi-kulturális és az állampolgári elv között vergődik. Az ország alkotmányára hivatkozva ragaszkodik az etnikai elvhez, még akkor is, ha ez a lakosság összetétele szempontjából nem megfelelő. A Magyar Köztársaság határon túli magyarokkal kapcsolatos politikájára pedig populista-nacionalista retorikával reagál (ezt a kérdéskört részletesebben taglalja *Mesežnikov–Gyarfášová*, 2008).

2. A NEMZETI KISEBBSÉGEK HELYZETE A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG JOG- ÉS ALKOTMÁNYRENDSZERÉBEN

A Smer-SD–SNS–HZDS–LS koalíció kormánya jutása főként a magyar kisebbséget lőtötte el aggodalommal, amely attól tartott, hogy a nemzeti kisebbségek jogi helyzete rosszabbodni fog. Szlovákia legfelsőbb vezetői ugyanakkor hangsúlyozták, hogy a ki-

2 Pozitív példaként említhetjük annak a nyilatkozatnak a megfogalmazásait, amelyet a kormány Szlovákia megalakulásának 15. évfordulójára jelent meg: „A szlovák nemzet a Szlovákiában élő nemzeti kisebbségekkel és etnikai csoportokkal közösen...” (*Vyhlasenie vlády...*, 2008).

3 Ezzel kapcsolatban szeretnénk bemutatni, hogyan értelmezi D. Čaplovič kormányalelnök ezeket az elveket. Felszólalása 2008. március 11-én hangzott el az Európa Tanács konferenciáján Strasbourgban a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény, illetve a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája elfogadásának 10. évfordulóján. „Tudatában vagyok annak, hogy egy társadalom demokratikus érettségét nem a többség akaratának kifejezése bizonyítja, hanem az, hogy biztosítani tudja a legkisebb kisebbség védelmét és jogait is. Ahogyan egyensúlyba tudja hozni a többség akaratát a kisebbségek védelmével és az államhoz fűződő lojalitásukkal. A polgári–nemzeti–nemzetiségi vagy etnikai tudat viszonya az europolgárság kifejezője...” (*Národnostná otázka...*, 2008).

sebségi jogok nem sérülnek, és Szlovákia továbbra is azon országok közé tartozik majd, amelyek magas szintű jogokat biztosítanak kisebbségeik számára.

2.1. A nemzeti kisebbségek jogállása

2008-ban több olyan törvényt fogadtak el, melyek befolyásolták a nemzeti kisebbségek helyzetét.

Az oktatásról és nevelésről szóló törvény (ún. oktatási törvény)

A beterjesztett javaslat célja az volt, hogy teret biztosítson az oktatási reformok számára, definiálja az alapfogalmakat és alapelveket, illetve meghatározza az oktatási és nevelési módszereket. Ilyen törvényre kétségtelenül nagy szükség volt. De ez a törvény jelentősen érintette a nemzetiségi oktatást is, így a nemzeti kisebbségek reagáltak is rá. A Magyar Koalíció Pártja (a továbbiakban: MKP) képviselői szerint a törvénytervezet egyértelműen magán viseli a jelenlegi iskolaügyi minisztérium gondolkodásának és munkamódszerének a jegyeit, és a központi irányítás érdekében feláldozza a létező oktatási rendszer több demokratikus és progresszív elemét. A tervezet, vélték a magyar képviselők, csökkenti az önkormányzati oktatási intézmények és iskolatanácsok jogkörét, illetve megerősíti az iskolaügyi hivatalok szerepét és lehetőségeit. (*Vystúpenie poslanca...*, 2008)

A kormány mellett működő Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Tanácsa (a továbbiakban: tanács) ülésén Szarka László, a MTA Kisebbségkutató Intézetének igazgatója, külső tanácsadói minőségében, A. Nagy László, a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa Nemzetiségi, Emberjogi és Nőjogi Bizottságának elnöke és Hrubík Béla, a Csemadok elnöke beterjesztettek egy részletes bírálatot, amelyben a magyar kisebbség legfontosabb kifogásait sorolták fel a tervezettel kapcsolatban. Kifogásolták, hogy a szlovákiai iskolarendszerben hiányzik a nemzetiségi tannyelvű iskolák pedagógiai és módszertani hivatala, a törvénytervezet nem említi a nemzetiségi tannyelvű iskolákat, a szlovák nyelv és irodalom, valamint az anyanyelv óraszámának kiegyenlítése uniformizálja a tantárgyak szerkezetét, szűkíti az iskolai pedagógiai programok szabad választhatóságát és növeli az állami felügyelettől való függőséget. A törvénytervezet leg súlyosabb hiányossága, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvi profiljában nem világosak a célok, a nemzetiségi iskolák számára készült szlovák nyelvi tankönyvek szövegtartalma pedig elavult, ezért javasolták a tankönyvek szabad megválaszthatóságát. A törvényhozási folyamat során elutasították az iskolák szakmai észrevételeit, ami ellentétes az RKNYEK-val, ezért a tervezet visszavonását javasolták, és egy olyan bizottság létrehozását, amelyben a magyar nemzetiség és egyéb kisebbségek szakemberei is helyet kapnának (*Zápisnica z rokovania...*, 28. 2. 2008). Ladislav Haas az iskolaügyi minisztérium képviselőjében hangsúlyozta, hogy a törvény Szlovákia valamennyi polgára számára azonos feltételeket biztosít a nevelésre és oktatásra. Az oktatás és nevelés nyelvét általánosságban taglalja; az oktatás nyelve az államnyelv, amennyiben a törvény nem tartalmaz egyéb rendelkezéseket; a kisebbségekhez és etnikai csoportokhoz tartozó gyermekek és diákok számára biztosítja az államnyelv elsajátítása mellett az anyanyelven való nevelést és oktatást, s egyben engedélyezi egyéb tankönyvek használatát is, ha azokat a minisztérium jóváhagyja.

Dušan Čaplovič, a kormány alelnöke érvelésében hangsúlyozta, hogy a Nemzetiségi Iskolaügyi Bizottságban (a SZK oktatásügyi miniszterének tanácsadó szerve) jelen van Szigeti László parlamenti képviselő, aki tárgyalta a törvénytervezetről az iskolaügyi

miniszterrel, és javasolta, hogy az előkészítésbe vonják be a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének (a továbbiakban: SZMPSZ) képviselőit, a kérdés megvitatását pedig besorolták a Bizottság következő ülésének programjába. (*Zápisnica z rokovania...*, 28. 2. 2008).

Az új oktatási törvénytervezet tárcaközi véleményezése során 55 intézménytől 1200 módosító indítvány érkezett, további 110 személy 1125 észrevételt küldött be a nyilvános vita során. (*Nový školský...* 2008). Az oktatási reformnak nagyobb teret kellett volna biztosítania az iskolák számára a tantervek kialakításában. Az állami oktatási program meghatározza az ún. állami minimumot, amelyet minden iskolának teljesítenie kell. A tanterv fennmaradó részét az iskolák saját oktatási programként dolgozzák ki. Az oktatási törvény a nemzetiségi oktatást is érintette.

A civil szervezetek kérték a törvény elfogadásának elhalasztását. Ehhez a kéréshez a katolikus egyház vezetői is csatlakoztak.

Az ellenzéki képviselők szerint a törvény káoszt idéz elő az oktatásban, mivel nincs megfelelően előkészítve, és kapkodva vezet be. Ferdinand Devínsky, a parlament oktatási, ifjúsági, tudományos és sport bizottságának tagja centralisztikusnak nevezte, és figyelmeztetett, hogy Szlovákiát visszaveti az 1989 előtti időkhöz (*Reforma školstva...*, 2008). A törvény visszavonását kérték a magyar nemzetiségű tanárok is. Az SZMPSZ szerint a tervezet sérti a kisebbségek jogait, és nincs összhangban az ígért kisebbségi jogi *status quo-val*. A magyar pedagógusok elsősorban azt kifogásolták, hogy a nemzetiségi iskolákban tanuló diákoknak azonos óraszámot irányoz elő a szlovák és a magyar nyelv oktatására. Szigeti László, az MKP alelnöke, volt iskolaügyi miniszter aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a tananyag az SNS ellenőrzése alá kerülhet, és a változások célja a magyar kisebbség asszimilációja lehet (*Szigeti: Obávam sa...*, 2008).

Ján Mikolaj (SNS) iskolaügyi miniszter érvelésében arra hivatkozott, hogy amennyiben az iskolák szabadon akarják kialakítani oktatási programjukat, valamennyi kötelező tantárgy óraszámát csökkenteni kell – a nemzetiség nyelvét, a szlovák nyelvét, a matematikáét, a természetrajzét is –, bár azt nem említette, hogy az azonos óraszám követelménye miatt a szlovák nyelv óraszámát emelni kell. A magyar tanítási nyelvű iskolákon így az első évfolyamban eddig tanított heti nyolc magyar nyelvi óra helyett csak hat magyar órát taníthatnak, míg a szlovák nyelvi órák száma az eddigi négy óra helyett heti hatra emelkedik. Mikolaj elmagyarázta, hogy amennyiben a szabadon felhasználható órákat a magyar nyelv oktatására fordítják, akár emelt óraszámokban is taníthatják a magyar nyelvet.

Dušan Čaplovič miniszterelnök-helyettes arra mutatott rá, hogy a kormány nemzetiségi tanácsának ülésén, melyen az adott problémát megvitaták, „a jelenlevő kisebbségi képviselők szinte egyhangúlag fogadták el a törvényjavaslatot. Elfogadták a szlovák nyelv óraszámának emelését az anyanyelv rovására.” (*Podstata Mikolajovej...*, 2008)

A magyar kisebbségi szervezetek mérlegelték, hogy nagygyűléseken tiltakozzanak a törvénytervezet ellen, illetve bojkottra szólítsák fel az iskolákat. A törvény szerintük a magyar órák számának csökkenéséhez vezet az általános iskolákon, ezért követelték, hogy kerüljön le a parlament napirendjéről. Az ukrán, német és ruszin tannyelvű iskolák a törvény ellen különösebben nem tiltakoztak (*Maďari vvažujú...*, 2008).

Az oktatásról és nevelésről szóló törvény javaslatát a kormány 2008 márciusában, a parlament 2008 májusában hagyta jóvá. A törvényre 79 képviselő szavazott igenel, 56 nemmel (4 független), 8 KDH, 24 SDKÚ-DS, 20 MKP és két képviselő tartózkodott (SDKÚ-DS).

Tekintettel a az MKP részleges engedményeire (például, hogy a tanfelügyelőknek beszélniük kell az oktatási nyelvet) a magyar szülők és a pedagógusok szervezete nem szervezett „tömeges tiltakozó akciókat”.

A vezeték- és keresztnévről szóló törvény

A törvény lehetővé teszi a keresztnév alakjának megváltoztatását hordozója származási országa jogrendjének vagy hagyományainak megfelelően, az idegen nyelvű név anyakönyvezését, a vezetéknev megváltoztatását a házasság ideje alatt, több keresztnév felvételét, törlését vagy azok sorrendjének megváltoztatását ingyenesen, semleges vezetéknev használatát, amennyiben az apa megtagadja az apaságot, a gyermeknek az anya vezetéknevére való anyakönyvezését. (*Krempaský*, 2008). A parlament 2008. november 28-án szavazott a törvényről, és 127 igennel, 3 nemmel (2 SNS, 1 Smer-SD), 8 tartózkodással (6 KDH, 1 SNS, 1 SDKÚ-DS) fogadta azt el.

Oktatásról és nevelésről szóló törvény (ún. oktatási törvény) módosítása – a tankönyvekben szereplő földrajzi nevekről

A jóváhagyott törvény alapján a magyar kisebbség számára készült tankönyvekben a földrajzi nevek magyar nyelven használhatók, de a megnevezéseknek szerepelniük kell szlovák nyelven is. A magyar megnevezéseket azokban az esetben használhatják, ha azok a mindennapi nyelvben használatosak – beilleszkedtek a nyelvbe. A kétnyelvű megnevezések abban a formában jelennek meg, ahogyan a 2002 és 2006 között jóváhagyott tankönyvekben voltak használatosak. A parlament Pavol Paška elnök kompromisszumos javaslatát hagyta jóvá, melynek alapján a megnevezéseknek államnyelven, tehát szlovákul is szerepelniük kell. (*Szilliová: Novela...*, 2008). A törvény mellett szavazott 107 képviselő, ellenezte 13 képviselő (12 HZDS-LS és 1 Smer-SD, J. Podmanický), tartózkodott 2 képviselő, nem szavazott 2 képviselő (Duray M. MKP, P. Gabura párton kívüli), 26 képviselő nem volt jelen (19 SNS, 2 KDH, 1 HZDS-LS, 1 SDKÚ-DS, 1 Smer-SD).

I. Gašparovič köztársasági elnök a módosítást nem írta alá, és 2008. december 19-én újbóli megfontolásra visszautalta a parlamentnek. Indoklásában elsősorban a jogszabály nem egyértelmű megfogalmazásaira hivatkozott, és azt állította, hogy elfogadása további törvények módosítását vonná maga után (*Prezident SR vrátil...*, 2008).

Sportrendezvények szervezéséről szóló törvény

2008. november 5-én fogadta el a parlament a sportrendezvények szervezéséről szóló törvényt, amelybe bekerült Rafael Rafaj (SNS) javaslata az idegen állami szimbólumok használatának betiltásáról a hazai sportrendezvényeken. A rendőrség a törvény szerint betilthatja a közbiztonsági kockázatot jelentő rendezvényeket. Idegen állami lobogókat vagy szimbólumokat csak a nemzetközi találkozókön lehet használni, a hazai csapatok mérkőzésein nem. A stadionokban elharapózott erőszak elleni törvényt 106 képviselő támogatta, 3 SDKÚ-DS képviselő (P. Miššík, T. Rosová, L. Žitňanská), 3 KDH képviselő (M. Fronc, M. Gíbalová, M. Sabolová) és P. Minárik párton kívüli tartózkodott. Az MKP ellene szavazott. A törvény elfogadása reakció volt a dunaszerdahelyi futballmérkőzés utáni ún. „futballkrízisre”. Berényi József MKP képviselő szerint: „Ez egy újabb lehetséges konfliktusforrás. Erőszak nélkül nehéz megakadályozni, hogy a drukkerek idegen zászlókat lengessenek” (Rafael *Rafaj...*, 2008).

Törvénytervezetek, melyekről 2008-ban kezdtek tárgyalni:

Államnyelvről szóló törvény

Már 2008 elején bejelentette a kulturális minisztérium az államnyelvről szóló törvény módosításának előkészítését. A törvénymódosítással a közéletben használt szlovák nyelv helytelen használatának bírságolását kívánták bevezetni 2009. július 1-től, a televízió és a rádió sugárzásának nyelvi felügyeletét pedig a módosítás értelmében a frekvenciatanácsnak kellett volna átvennie.

Az államnyelvről szóló törvény módosításának tervezete egyebek mellett kimondja, hogy a nyilvánosság számára szóló írásos információkat (plakátok, információs táblák, galériák, múzeumok, könyvtárak katalógusai, mozik, színházak, koncertek és egyéb rendezvények programjai) államnyelven kell kiadni. A szlovák nyelven írt szöveg mellett a kiadványok tartalmazhatnak egyéb nyelvű fordítást is. A minisztérium azt szeretné, ha az emlékműveken és emléktáblákon szereplő feliratok is államnyelven szerepelnének. Ha más nyelvű fordítást is tartalmaznak, akkor annak a szlovák nyelvű szöveg után kell következnie, és azzal tartalmilag azonosnak kell lennie. Az idegen nyelvű szöveg nem írható nagyobb betűkkel, mint a szlovák. (*Návrh novely zákona...*, 2008).

A javaslat nyilvános véleményezése során több ezren javasolták, hogy a tervezetből töröljék azokat a pontokat, amelyek a tömegkommunikációban, a kulturális rendezvényeken, nyilvános gyűléseken, emlékműveken és emléktáblákon, feliratokban, reklámokban és a nyilvánosságnak szóló közleményekben szabályozzák a nyelvhasználatot. Szerintük, ezekben az esetekben a nyelvhasználat a felhasználó szabad választása, és a törvényi szabályozás az államhatalom indokolatlan beavatkozását jelenti a magánszférába és a szólásszabadságba. A kezdeményezők szintén javasolták, hogy ne vezessenek be büntetéseket a törvény megsértéséért. Javasolták továbbá, hogy a kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvényből ne töröljék azt a pontot, amelynek alapján a cseh nyelv hivatalosan használható. A módosítást az MKP is elfogadhatatlannak minősítette, és felhívta a kulturális minisztériumot, hogy vonja vissza a tervezetet (*Skupine signatárov...*, 2008; *SMK pripravuje...*, 2008).

Marek Maďarič kulturális miniszter szerint a törvénymódosítás egyáltalán nem szűkíti a nemzetiségi nyelvek használatát. Elmagyarázta, hogy azokon a területeken, ahol csak a nemzetiségek nyelvét használják, szükség van a kétnyelvűség biztosítására, „hogy a szlovák nyelvű állampolgár az emlékműveken el tudja olvasni a feliratot, vagy a hivatalos iratokat, a községi rádió adásait megértse szlovákul.” (*Maďarič: Novela...*, 2008). A törvényt a parlament 2008 végéig nem tárgyalta.

Önkormányzati törvény

Az SNS parlamenti képviselőinek egy csoportja az önkormányzati törvényt akarta módosítani azzal a céllal, hogy korlátozza az önkormányzatok beleszólási jogát az emlékművek, emléktáblák, szobrok, szoborcsoportok és egyéb művészeti alkotások elhelyezésébe. A betérjesztők indoklásukban a komáromi Cirill és Metód szoborcsoport elhelyezése körüli bonyodalmakra hivatkoztak.⁴ (*Návrh novely zákona...*, 2008).

4 A Matica Slovenská a szoborcsoport felállításakor nem rendelkezett a szükséges engedéllyel, mégis elhelyezte azt a székháza homlokzatán, ezért a komáromi Építésügyi Hivatal eljárást indított ellene. Az engedélyt a szervezet csak három és fél év után kapta meg.

A köztársaság védelméről szóló törvény

Az SNS már az újévi nyilatkozatában nyilvánította azon szándékát, hogy előkészíti a köztársaság védelméről szóló törvényt. Törvénnyel kívánja védeni a szlovák államiséget, és javítani a Dél-Szlovákiában élő szlovákok helyzetét, hogy ne nyomja el őket az ott élő kisebbség. (Slota: SNS chce..., 2008). A törvény gondolata új erőre kapott az SNS-ben a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumáról (a továbbiakban: KMKF) folytatott parlamenti vita kapcsán. Az SNS ekkor felvetette a nemzetőrség létrehozásának ötletét is. (SNS chce zákon..., 2008). A tervezetet nem terjesztették a parlament elé.

Büntető Törvénykönyv

A Büntető Törvénykönyv kormány által jóváhagyott módosítása értelmében büntetendő cselekmény lesz a szélsőséges anyagok birtoklása, a népirtás és emberiség ellenes bűncselekmények mentegetése és pártolása. Az igazságügyi miniszter szerint a szigorításokat a sokasodó – főként a sportrendezvényeken megjelenő – erőszakos jelenségek teszik szükségessé.

A bíróságok szigorúbb büntetést szabhatnak ki a fasiszta propagandáért, a nemzeti vagy etnikai gyalázkodásért, a népirtás és emberiség ellenes bűncselekmények mentegetéséért. Büntetendő lesz az extrémista anyagok gyártása, forgalmazása, terjesztése és birtoklása is. A forgalmazásért és terjesztésért az elkövetők 3-tól 8 évig terjedő szabadságvesztésre ítéltetők, miközben a törvény értelmében ilyen magas büntetési tételek esetében nem szabható ki felfüggesztett büntetés.

2.2. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája

2008. június 4-én foglalkozott a kormány az RKNYEK alkalmazásáról szóló második országjelentéssel, amelyet az Európa Tanács (a továbbiakban: ET) Miniszteri Bizottságának 2007. február 21-i döntése alapján 2008-ban kellett benyújtania. A 164 oldalas jelentésben a kormány tájékoztatást adott arról, hogy több olyan jogszabály és más dokumentum elfogadását tervezi, amelyek relevánsak az RKNYEK egyes cikkeinek szempontjából. Ilyenek az oktatásról és nevelésről szóló törvény (oktatási törvény), a kultúra finanszírozásáról szóló törvény (amelynek része lesz a nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok kultúrája pénzügyi támogatásának szabályozása is), az egyenlő bánásmód alkalmazásának elvéről szóló törvény módosítása. A kormány foglalkozott az ET Miniszteri Bizottságának az RKNYEK szlovákiai alkalmazásával kapcsolatos hat javaslatával. A kormány az ajánlásokra reagálva megerősítette korábbi álláspontját, mely érvelésének alapját képezi az RKNYEK a betartásával kapcsolatos valamennyi vitában.

Ez tömören összefoglalva a következőket tartalmazza:

- A kisebbségi nyelvhasználatnál a hivatalos érintkezésben Szlovákia megfelelők tartja a 20%-os határt.⁵
- A kisebbségi jogok érvényesítése nem veszélyeztetheti az ország függetlenségét és területi egységét és nem vezethet a többi állampolgár diszkriminációjához. A Törvénytár 270/1995. sz. államnyelvről szóló törvénye nem szabályozza a kisebbségi nyelvhasználatot, és végrehajtásakor

5 A 2001-es népszámlálás után nem frissítették azon települések listáját, ahol a kisebbségek aránya meghaladja a 20%-ot. (lásd Šutaj – Sápsová, 2007).

nem korlátozza a kisebbségek anyanyelvének használatát a nyilvános érintkezésben. A államnyelvtörvény nem az egyének, hanem az állami és önkormányzati szervek, közigazgatási intézmények és szolgáltatók nyelvhasználatát szabályozza.

- Szlovákia az RKNYEK-t jóváhagyó okiratában többek között leszögezte, hogy az ebből eredő kötelezettségeket a szlovák alkotmánnyal összhangban és az államnyelv használatának korlátozása nélkül fogja teljesíteni. Az RKNYEK nem feltételezi a kisebbségi és államnyelv használatának egyenlőségét, és a nyilvános nyelvhasználat szempontjából nem emeli azokat egyenlő szintre. A Szlovák Köztársaság a dokumentumban kitűzött alapvető célokat sikeresen teljesíti. Az államnyelv védelmét és helyzetének megszilárdítását biztosító jogi szabályozás, illetve a kisebbségekhez tartozó személyek joga anyanyelvük nyilvános használata nem került elmentmondásba egymással. *(Návrh druhej..., 2008).*

2.3. Az állami intézmények kisebbségpolitikai gyakorlata

2.3.1. A köztársasági elnök

A 2004. november 15-én elfogadott szervezési rend értelmében az elnöki irodában nincs külön részleg a nemzetiségekkel való kapcsolattartásra.

Ivan Gašparovič elnök találkozott a szomszédos országok államfőivel, de a nemzeti kisebbségek kérdése csak Viktor Juscsenkóval és Sólyom Lászlóval folytatott megbeszélésein került szóba. Ivan Gašparovič megköszönte Juscsenkónak azt a figyelmet, amelyet az ukrán fél a szlovák kisebbségnek szentel. Megerősítette, hogy Szlovákia is kész támogatni az ukrán kisebbséget, hiszen az ilyen támogatás hozzájárul a kulturális és társadalmi élet gazdagodásához és a nemzetiségek együttéléséhez Szlovákiában *(Prezident SR pracovne..., 2008).*

2008. április 14-én Ivan Gašparovič felszólalt az ET Parlamenti Közgyűlésének ülésén. Hozzászólásában foglalkozott a nemzeti kisebbségek kérdésével. Szlovákia megalakulásának 15. évfordulója kapcsán nem szlovákokról beszélt, hanem „országunk polgáraitól”. Az elnök szerint, Szlovákia aktívan részt vett az ET kisebbségvédelmi keret-egyezményének megalkotásában, s már akkor készített országjelentéseket az ET-nek, amikor ez még nem volt számára kötelező. A szlovák–magyar viszonyról elmondta:

„A szomszédunkkal kötött jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről szóló szerződésbe belefoglaltuk az Önök ajánlásait. Ez azt jelenti, hogy kötelező érvényű jogi szerződéssel garantáltuk a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak a védelmét.” *(Prezident SR vystúpil..., 2008)*

A köztársasági elnök nyilatkozatai is megerősítették, hogy Szlovákia vezetői az európai fórumokon Szlovákia valamennyi állampolgárának képviselőiként lépnek fel, míg a belpolitikai porondon elsősorban a többségi szlovák nemzetet szólítják meg.

Az elnök saját tevékenységének értékelésekor hangsúlyozta politikájának alapértékeit, melyeket tisztségbelépésekor a „nemzetien gondolkodom, szociálisan érzek” jelszóban fogalmazott meg. A jövőben, vélekedett az elnök, Szlovákiának három alappilléren kell állnia: biztonság, jólét és öntudat. *(Prezident SR Ivan Gašparovič..., 2008).*

2008. január elsejei újévi beszédében négy alapértéket hangsúlyozott, amelyek szerinte a legnagyobb tiszteletet érdemlik: család, nemzetség, nemzet, Szlovákia. Ezekkel a kifejezésekkel az egyik oldalon hangsúlyozta az állam nemzeti jellegét, de

a beszéd további részében elmondta: „Az állam mindannyiunké, tisztelt polgárok, közösen alkotjuk.” Ezután újból visszatért a szlovák nemzet helyzetére. „A szlovákok mindig is Európa természetes részét képezték, és annak is érezték magukat. A Szlovák Köztársaság elnökeként különösen nagyra értékelem a szlovákok érvényesülési képességét az Európa nemzeteivel való versengésben.” (*Novoročný prejav prezidenta...*) Más beszédeiben, például a 2008. január 2-i túrócszentmártoniban, már a szlovákok elnökeként és a nemzetállam elnökeként lépett fel.⁶

Ami az ország nemzetiségi politikáját illeti, az elnök 2008-ban is abból a feltevésekből indult ki, hogy „Szlovákia a kisebbségi politika terén példaként szolgálhat a többi partnerországának az Európai Unióban”, ahogy azt a Pozsonyban akkreditált diplomatákkal való találkozóján hangoztatta. (*Gašparovič: Slovenská...*, 2008). 2008. január 24-én a hagyományos újévi fogadáson Gašparovič találkozott a Szlovákiában élő 12 nemzetiség képviselőivel. Záróbeszédében megígérte, hogy mindig segíteni fog a kisebbségeknek, ha azok az államfő segítségét kérik. Kifejezte meggyőződését, hogy a kisebbségek is mindig készek lesznek a kölcsönös párbeszédre. (*Prezident SR...*, 2008).

2008. május 7-én Ivan Gašparovič találkozott a Tőketerebesi járás polgármestereivel és a nemzetiségi viszonyok kérdésével is foglalkozott. Az elnök a vegyes lakosságú területek önkormányzati képviselőit együttműködésre szólította fel régiójuk érdekében tekintet nélkül politikai, vallási, nemzetiségi hovatartozásukra. (*Prezident republiky...*, 2008). 2008. október 16-án találkozott Ján Mikolaj iskolaügyi miniszterrel. Mindketten visszautasították a magyar tanítási nyelvű iskoláknak készült tankönyveket ért bírálatokat. Gašparovič szerint „szerencse, hogy új tankönyvek készültek”. Az MKP által megfogalmazott kritikával kapcsolatban J. Mikolaj elmondta, hogy a tankönyvek kiadásával nem sértették meg az RKNYEK-et. (*Prezident SR...*, 2008). A választások előtti évben az elnök tevékenysége azt is jelezte, hogy a politikusok úgy vélik, a szlovák választópolgárok többsége szociálisan érez és nemzetien gondolkodik.

2.3.2. Ombudsman – országgyűlési biztos hivatala

Az országgyűlési biztos hivatalának létrehozása feltétele volt Szlovákia EU csatlakozásának. Az ombudsman független intézmény, mely a törvényben megszabott módon és mértékben védi a jogi és természetes személyek alapvető jogait és szabadságát a közhatalmi szervekkel szemben. Az ombudsmanhoz 2002 - munkája megkezdése óta 13 000 olyan panaszt nyújtottak be, amelyek esetében hatáskörének megfelelően el tudott járni, illetve ugyanezen idő alatt több mint 26 000 olyan ügyben nyújtott jogi tanácsot, amelyekben hatáskör híján nem tudott ténylegesen eljárni. 2008-ban csaknem 2500 esetben kérték az állampolgárok az ombudsman segítségét, ebből több mint 2300 kérvényt intézett el a hivatal. Az ombudsmani hivatalnak 12 regioná-

6 „Ha némely történéseket és politikusokat hallgatok vagy olvasok, az az érzésem támad, mintha lettek volna olyan történelmi pillanatok, amikor a szlovák nemzet nem is létezett. Kérdelem én: a szlovák nemzet nyelve, kultúrája, hite, szókincse vagy hagyományai életképtelenek lennének? A szlovák nemzet történelme nem bűnösebb, mint Európáé. A szlovák nemzet Európa és az időszámítás szempontjából régi nemzet, mégha Szlovákia fiatal is. Ez egy életerős és perspektivikus állam. Ha nem akarunk felszínesen élni, erősítsük meg történelmi öntudatunkat, törődjünk a nemzet műveltségével és kulturáltságával.” (www.prezident.sk/?prihovor-prezidenta-sr-ivana-gasparovica-na-slavnostnom-zhromazdeni-pri-prilietosti-15-vyrocia-vzniku-sr-martin-2-1-2008)

lis irodája van.⁷ A kisebbségi ombudsman hivatalának kialakítása, amelyet a Magyar Köztársaság politikai képviselői kérnek,⁸ Pavol Kandráč, jelenlegi ombudsman szerint, Szlovákiában indokolatlan, mivel a nemzetiségi jogok az általános ombudsman hatáskörébe tartoznak, és a nemzeti kisebbségek részéről kevés bejelentés érkezik. Ugyanakkor a nemzetiségi vagy etnikai hovatartozás feltüntetése természetesen nem törvényi feltétele egy-egy panasz intézésének, ezért az ombudsman csak akkor kap erről információt, amikor a panaszos saját akaratából közli ezt az adatot (*Významné...*, 2008).

Fennállásának hat éve során a hivatalhoz megközelítőleg 200 olyan panasszal fordultak, amelyek tárgya a diszkrimináció volt, s amelyeket valamely nemzeti kisebbség anyanyelvén nyújtottak be. A legtöbb a magyar panasz volt (75%), németül a panaszok 12%-a, lengyelül 8%-a íródott, a többi kisebbségi nyelvű beadvány aránya nem érte el a 2%-ot. A panaszok között voltak például olyanok, amikor a sértett úgy vélte, hogy nemzetiségi hovatartozása miatt nem jár el vagy késedelmesen jár el ügyében valamely közigazgatási szerv, illetve olyanok, amikor a vizsgálati fogságban tartott vagy börtönbüntetésüket töltő személyek vélelmezték, hogy diszkrimináció áldozatai, pl. a büntető eljárás során nem élhetett az anyanyelvhasználati jogával. P. Kandráč tájékoztatása szerint azonban egyetlen ilyen ügyben sem bizonyosodott be a kisebbségi alkotmányos jogok sérelme (*Poznatky...*, 2008; *Významné...*, 2008). Érdekes, hogy közlönyében az ombudsman bemutat egy olyan példát, amikor a panasz nem kisebbségi nyelven készült, és amelynek írója azt sérelmezte, hogy a településén a közleményeket csak nemzetiségi nyelven hirdetik ki a helyi rádióban. Az ombudsmani vizsgálat megállapította, hogy sérült a panaszos információhoz való joga (*Z podnetov...*, 2008).

A Törvénytár 564/2001-es sz. országgyűlési biztosról szóló törvény értelmében bármely panaszos jogosult az anyanyelvét használni az ombudsmani hivattal való érintkezés során; a hivatali érintkezés ezen területére nem vonatkozik a 20%-os lakossági arány követelménye.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó panaszosok számára az ügymenet egyszerűsítése érdekében a hivatal kidolgozott egy formanyomtatványt, amelyen a panaszok benyújthatók. A nyomtatványt lefordították a Szlovákiában élő valamennyi kisebbségi nyelvre és közzétették a hivatal weboldalán is. A kérdés csupán az, hogy a nemzetiségek részéről azért érkezik-e kevés panasz, mert valamennyi törvényben garantált joguk problémamentesen biztosított, vagy azért, mert az ombudsmani hivatal még nem épült be a köztudatba, illetve a nemzetiségek nem bíznak abban, hogy a hivatal megoldja a problémáikat?

2.3.3. A tudásalapú társadalomért, európai ügyekért, emberi jogokért és kisebbségeikért felelős kormányalelnök

Dušan Čaplovič kormányalelnök hatáskörébe tartozik az emberi és kisebbségi jogok védelme, a roma kisebbség és a határon túli szlovákok kérdése. A kormányhivatalon

7 Nagymegyer, Nyitra, Žarnovica, Nagykürtös, Kassa, Eperjes, Zsolna, Dohňany, Trencsén, Pozsony–Károlyfalu, Pozsony–Ligetfalu és Besztercebánya.

8 A kisebbségi ombudsmani hivatal létrehozását Gyurcsány Ferenc miniszterelnök javasolta Róbert Ficónak 2008. november 15-i (Komárom) és Sólyom László elnök I. Gašparovičnak 2008. december 5-i (Érsekújvár) találkozójukon.

belső emberjogi és kisebbségi főosztály működik (vezérigazgatója Marek Lisánsky). Szerkezetileg két részre tagolódik: emberjogi és kisebbségi osztályra, illetve és pályázati koordinációs osztályra. Az emberjogi és kisebbségi osztály (igazgató: Milica Jančulová) tölti be a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Kormánytanács titkárságának feladatát is.

Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Kormánytanács

A tanács összetétele nem változott 2008-ban. Élén Dušan Čaplovič áll, titkára M. Lisánsky. A tanács 2007. novemberi ülésén jóváhagyólag nyugtázta a szlovák kormány programnyilatkozatában megfogalmazott célt a kultúra finanszírozásáról szóló törvény megalkotásáról, melynek részét képezi majd a kisebbségek kultúrájának pénzügyi támogatása, illetve a külföldön élő szlovákok hivatalának mintájára létrehozandó Kisebbségi Hivatal. Az ülésen megfogalmazódott az az ajánlás is, hogy a nemzetiségi színházak fenntartója a regionális önkormányzatok helyett a kulturális tárca legyen, mivel ezek nem regionális, hanem országos hatókörűek. Ezeket a kitűzött célokat 2008-ban nem sikerült a tanácsnak megvalósítania.

A tanács 2008-ban három alkalommal ülésezett. Első ülésén, 2008. február 28-án az oktatási törvény tervezetével, a RKNYEK végrehajtásáról szóló második országjelentés előkészítésével, valamint „A nemzetiségileg vegyes lakosságú dél-szlovákiai területek együttélési kultúrája” című kutatás zárójelentésével foglalkozott.

Az oktatási törvényről Bibiana Obrimčáková oktatási államtitkár tájékoztatta a tanácsot. A vitában Szarka László, A. Nagy László és Hrubík Béla javasolták a törvénytervezet visszavonását és szakértői bizottságok létrehozását, amelyekben helyet kapnának a nemzetiségek képviselői is, majd ezek dolgoznák ki az új törvényt. A. Nagy László hangsúlyozta, hogy a törvény előkészítésébe nem vontak be magyar nemzetiségű szakértőket, a törvénytervezet jelentősen csökkenti a kisebbségek eddigi jogait, valamint hogy a tervezet belenyúl az oktatás tartalmi részébe is.

Ivan Bandurič, a ruszin kisebbség képviselője elmondta, hogy a ruszin oktatásügy elhanyagolt. A ruszin településeken az óvodások nem sajátítják el és nem beszélnek a ruszin nyelvet, mivel az óvónők ezzel nem foglalkoznak. Ez a helyzet a ruszin kultúra létét veszélyezteti. A kisebbségi oktatási és nevelési koncepciót a ruszin kisebbség képviselői azzal fogadták el, hogy megvalósítása során oda kell majd figyelni a ruszin oktatásra.

A vita végén Dušan Čaplovič figyelmeztetett, hogy a tanács csak tanácsadó szerv, ajánlásait a kormány nem köteles elfogadni, és hogy a továbbiakban még szakértői tanácskozások zajlanak majd. A tanács elfogadott határozatai közé bekerült az a javaslat, hogy az iskolaügyi minisztérium és az Állami Pedagógiai Intézet vonja be a kisebbségek képviselőit (a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségét is) az oktatás és nevelés tartalmi részének az előkészítésébe, és azt a tanács vitassa meg a soron következő ülésén (*Zápisnica z rokovania...*, 28. 2. 2008).

A tanács második ülése 2008. június 30-án zajlott. A bevezetőben Dušan Čaplovič tájékoztatót arról, hogy a parlament elfogadta az oktatásról és nevelésről szóló törvényt, illetve a kormány 2008 júniusában jóváhagyta az RKNYEK implementációjáról szóló második országjelentést. Maga az ülés a Szlovák Rádió és Szlovák Televízió nemzetiségi adásainak problémájával foglalkozott. A nemzetiségi adásokról szóló jelentést Ľuboš Machaj, a Szlovák Rádió programigazgatója terjesztette elő. Reagált a ruszin kisebbség 2008. május 14-i petíciójára is. Jozef Ševce, a Rádiótanács tagja ko-

moly problémának nevezte a Stakčín-i adó kikapcsolását, mert ezzel 19 ruszin település műsorszórás nélkül maradt. I. Bandurič, a Ruszin Megújhdás (Rusínska obroda) képviselője kijelentette, hogy a Szlovák Rádió nem biztosítja a ruszin nemzeti kultúra fejlesztését, mert nem tesz különbséget a ruszin és ukrán kisebbségi adás között. A vétel minőségi romlására a pozsonyi adó kikapcsolása után Hrubík Béla is felhívta a figyelmet. A Szlovák Televízió műsorpolitikájáról Štefan Nižňanský vezérigazgató tájékoztatott. Elmondható, hogy a nemzetiségek képviselői elégedettek voltak a Szlovák Televízió nemzetiségi adásaival.

Következő pontként Jana Kresáková, a Kulturális Minisztérium Regionális és Kisebbségi Kultúrák Osztályának vezérigazgatója tájékoztatta a jelenlevőket a minisztérium támogatási rendszeréről és azon belül 2009-re tervezett módosításokról. Hrubík Béla tolmácsolta a SZMPSZ álláspontját a földrajzi nevek használatáról a tankönyvekben. I. Bandurič elmondta, hogy egyes ruszin nemzetiségűek által lakott települések ukrán nyelvű táblákkal vannak ellátva, és kérte, hogy a Szlovák Tudományos Akadémia adjon ki egy tájékoztató brosúrát a ruszin kisebbségről, valamint tájékoztatott arról, hogy a Ruszin Megújhdás együttműködési megállapodást kötött a Matica slovenskával (*Zápisnica z rokovania...*, 30. 6. 2008).

A kormánytanács harmadik ülését 2008. december 18-án tartották.⁹ A programon három törvényjavaslat megvitatása szerepelt: az általános- és középiskolák finanszírozásáról szóló törvény, a pedagógusokról szóló törvény, valamint az államnyelvről szóló törvény módosítása.

Dušan Čaplovič azon szándéka, hogy a kormánytanács foglalkozzon a legfontosabb kisebbségeket érintő szabályozások előkészítésével, megvalósult. Mivel azonban csupán tanácsadó testületről van szó, vitatható a tanács javaslatainak elfogadása a kormány által, ahogy az kiderült az oktatási törvény kapcsán, de a tankönyvi helységnevek esetében is – az erről szóló jogszabály a gyors kormányzati jóváhagyás miatt nem is került a tanács elé, bár magával a kérdéssel a testület foglalkozott.

2. 3. 4. A Szlovák Parlament Nemzetiségi, Emberjogi és Nőügyi Bizottságának tevékenysége

A 11 tagú bizottság, amelynek elnöke A. Nagy László ellenzéki képviselő (MKP), 2008-ban 13-szor ülésezett.

Január 23-án és 29-én a bizottság a kormány antidiszkriminációs törvénytervezetről tárgyalt. Április 30-án B. Obrimčáková államtitkár indokolta a bizottságban a kormány oktatási és nevelési törvénytervezetét (oktatási törvény). Az ombudsman tevékenységéről szóló jelentést P. Kandráč országgyűlési biztos indokolta. A bizottság május 12-i és 22-i ülésén Miloslava Zemková, a Szlovák Rádió vezérigazgatója válaszolt a bizottság 2007. november 19-én hozott 92. számú határozatára. A nemzetiségi adással kapcsolatban az igazgatónő és a rádió jelenlevő programigazgatója elmondták, hogy Európa egyetlen országában sem sugároznak olyan terjedelemben nemzetiiségi adást, mint Szlovákiában. 2008. november 18-án tárgyalták Berényi József és Szigeti László országgyűlési képviselők javaslatát a Törvénytár 245/2008-as számú oktatási törvény módosításáról és kiegészítéséről (oktatási törvény). A bizottság nem

⁹ Ennek az ülésnek a jegyzőkönyve a tanulmány kidolgozásakor nem állt a szerzők rendelkezésére.

fogadott el határozatot, mivel a határozati javaslat nem kapott többségi támogatást (6 jelenlevő képviselő, a határozat mellett szavazott 1, ellene 1, tartózkodott 1).

2.4. Szlovák Köztársaság Iskolaügyi Minisztériuma

2007. november 19-én a kormány megtárgyalta a nemzeti kisebbségi oktatás és nevelés tervezetét. Határozatában feladatul adta Dušan Čaplovič kormányalelnöknek és J. Mikolaj oktatási miniszternek, hogy a nevelési és oktatási törvény tervezetében meghatározzák a kisebbségi anyanyelvű oktatás kereteit tekintettel az egyes nemzeti kisebbségek sajátosságaira, illetve módosítsák a Törvénytár 2/2004 sz. kormányrendeletének 4. paragrafusát úgy, hogy a kisebbség nyelvét oktató iskolák normatív támogatása valamennyi iskolára, ne csak a magyar oktatási nyelvű iskolákra vonatkozzon.

Az interkulturális párbeszéd biztosítására, a nemzeti kisebbségi oktatás és nevelés során felmerülő gondok kezelésére J. Mikolaj a minisztérium tanácsadó szervként létrehozta a Nemzetiségi Oktatási Tanácsot. A tanács személyi összetétele az iskolaügyi minisztérium honlapján is megtalálható.

2.4.1. A nemzetiségi oktatás jelenlegi helyzete

2008. májusában a parlament jóváhagyta az oktatásról és nevelésről szóló törvényt. A törvény deklarált célja az volt, hogy keretet biztosítson az oktatás tartalmi reformjának és az oktatási-nevelési programokkal való képzésnek. Az állam az iskolák számára az állami képzési programmal határozta meg az oktatás kötelező tartalmát. Az iskolai képzési program fejezi ki az iskola profilját. A törvény több jogosultságot biztosít a helyi államigazgatási szerveknek. Definiálta az oktatási alapfogalmakat, az oktatás és nevelés szervezeti kérdéseit, finanszírozását és az intézmények hatásköreit.

A nemzetiségi oktatás feltételeit többek között az alábbi paragrafusok érintik:

A 4. §, amely a nevelés céljait rögzíti, leszögezi, hogy a gyermekek és a tanulók számára az államnyelven és anyanyelvükön kell biztosítani a megfelelő készségek elsajátítását, főként a kommunikáció, az élőbeszéd használata, informatikai-kommunikációs technológiák stb. területén. Ugyanezen paragrafus f) bekezdése szerint erősíteni kell a gyermekekben a tiszteletet az állam kulturális, nemzeti értékei és hagyományai, valamint az államnyelv, saját anyanyelvük és saját kultúrájuk iránt. A h) bekezdés a szabad társadalomban való életre történő felkészítésről szól a nemzetek, nemzetiségek és etnikumok közötti barátság szellemében.

A 11. §-a értelmében a pedagógiai dokumentációt az állam nyelvén kell vezetni. Azokban az iskolákban és intézményekben, ahol az oktatás és nevelés valamely nemzeti kisebbség nyelvén folyik, a pedagógiai dokumentáció kétnyelvű.

A 12. § 3. bekezdése a nemzeti kisebbséghez vagy etnikai csoportokhoz tartozó gyermekek és tanulók számára garantálja az államnyelv elsajátítása mellett az anyanyelven való tanulás jogát is.

A 12. § 5. bekezdése értelmében ezeknek a tanulóknak az oktatása és a nevelése az alábbi intézményi keretek között valósul meg:

- 1) olyan iskolákban és osztályokban, ahol a nevelés és oktatás az adott nemzetiség nyelvén folyik,
- 2) olyan osztályokban és iskolákban, ahol a tantárgyak közül az egyik a nemzeti kisebbség nyelve és irodalma, de a többi tantárgy oktatása államnyelven folyik;

ezekben az intézményekben egyes további tantárgyak is oktathatók a nemzeti kisebbség nyelvén, főként a képzőművészet, a zenei nevelés, testnevelés,

- 3 olyan oktatási intézményekben, amelyekben a nevelés a nemzeti kisebbség nyelvén zajlik.

Szeptember 1-től ennek a törvénynek az alapján folyik az oktatás. A magyar kisebbség szempontjából problémát főleg a magyar nyelv támogatásának csökkentése és a szlovák nyelv támogatásának emelése jelentette az általános iskolák első négy évfolyamában. Csökkent tehát az anyanyelv oktatásának óraszám, miközben ennek az elsajátítása az összes többi idegen nyelv megértésének alapja – így az államnyelvé is. Az iskolák ezt a problémát nemegyszer úgy hidalták át, hogy a szabadon választható tantárgyak óraszámából pótolták a hiányt.

1. Táblázat. A szlovák nyelv és irodalom, valamint az anyanyelvi órák számának összehasonlítása az alapiskolák 1–4. évfolyamaiban

Nyelv/évfolyam	1–4. évf							
	1	2	1	2	1	2	1	2
Szlovák	5	4/5	5,5	5	5,5	5	5	5
Magyar	5	8	5,5	7	5,5	7	5	7
Választható		4		2		2		2

Megjegyzés: 1 új modell, 2 régi modell. Forrás: www.minedu.sk.

A következő táblázatok áttekintést nyújtanak a kisebbségi nyelvű, illetve egyéb, nem szlovák nyelvű oktatási intézmények tanulói létszámáról.

2. Táblázat. Az óvodák száma Szlovákiában a nevelési nyelv szerint

Terület	Szlovák–magyar	Szlovák–ukrán	Magyar	Ukrán	Egyéb
Összesen SZK	80	3	270	8	2

Megjegyzés: * állami, magán, egyházi. 2008. 9. 15-i állapot. Forrás: www.minedu.sk.

3. Táblázat. Az osztályok és gyermekek száma Szlovákiában az óvodákban nevelési nyelv és nemzetiség szerinti bontásban

	Magyar		Ukrán		Ruszin	
	Osztály	Gyermekek	Osztály	Gyermekek	Osztály	Gyermekek
Tanítási nyelv	507	8 723	14	236	-	-
Nemzetiség	-	10 123	-	53	-	59

Megjegyzés: 2008. 9. 15-i állapot. Forrás: www.minedu.sk.

4. Táblázat. Az általános iskolák száma Szlovákiában oktatási nyelv szerinti bontásban

	Szlovák–magyar	Szlovák–ukrán	Magyar	Ukrán	Egyéb
	1–9. évfolyam	1–9. évfolyam	1–9. évfolyam	1–9. évfolyam	1–9. évfolyam
Összesen SZK	29	1	245	7	6

Megjegyzés: 2008. 9. 15-i állapot. Forrás: www.minedu.sk.

5. Táblázat. Az általános iskolák osztályainak és tanulóinak száma Szlovákiában nemzetiség és oktatási nyelv szerinti bontásban

	Magyar		Ukrán		Német		Ruszin	
	Osztály	Diákok	Osztály	Diákok	Osztály	Diákok	Osztály	Diákok
Tanítási nyelv	948	31 538	38	426	13	256	1	7
Nemzetiség	-	36 649	-	296	-	70	-	290

Megjegyzés: 2008. 9. 15-i állapot. Forrás: www.minedu.sk.

6. Táblázat. Szakközépiskolák

	Szlovák–magyar közös igazgatású oktatási intézmény száma	Magyar nyelvű oktatási intézmény száma	Magyar nyelven tanulók száma
SZK összesen	40	13	8 470

Megjegyzés: 2008. 9. 19-i állapot. Forrás: www.minedu.sk.

7. Táblázat. Szakközépiskolás diákok száma nemzetiségi bontásban

	Szlovák	Cseh	Magyar	Német	Roma	Ruszin	Lengyel	Ukrán	Egyéb
Összesen	179 575	322	13 466	32	38	60	6	136	130

A szakközépiskolákban 13 466 magyar, 136 ukrán és 60 ruszin nemzetiségű diák tanult. A magyar nemzetiségű szakközépiskolás diákok 37,1%-a szlovák tannyelvű szakközépiskolát látogatott.

8. Táblázat. Gimnáziumok száma Szlovákiában az oktatási nyelv alapján

Terület	Szlovák–magyar	Magyar	Ukrán
SZK összesen	7	19	1

Megjegyzés: 2008. 9. 15-i állapot. Forrás: www.minedu.sk.

9. Táblázat. A gimnáziumokban tanuló diákok száma oktatási nyelv és nemzetiség szerint

	Magyar	Ukrán	Ruszin
Tanítási nyelv	5 117	133	-
Nemzetiség	6 320	108	72

Megjegyzés: 2008. 9. 15-ig. Forrás: www.minedu.sk.

Az oktatási nyelv és nemzetiség szerinti bontás azt mutatja, hogy a magyar nemzetiségű gyermekek összlétszáma Szlovákiában magasabb, mint azon magyar nemzetiségű gyermekek száma, akik magyar oktatási nyelvű iskolát látogatnak. Az ukrán tannyelvű iskolákat látogató diákok száma magasabb, mint maga az ukrán nemzetiségű diákok száma, és a ruszin nemzetiségű diákok száma magasabb, mint a ruszin oktatási nyelvű iskolát látogató diákok száma. A ruszin oktatási nyelv esetében meg kell jegyeznünk, hogy a ruszin iskolarendszer még csak most van kiépülőben.

A magyar nemzetiségű gyermekek 14%-a szlovák nyelvű óvodába, 14%-a szlovák tanítási nyelvű általános iskolába és 20%-a szlovák tanítási nyelvű gimnáziumba jár.

Ezek a számok, bár a nem anyanyelven oktató iskolákban tanulás önmagában nem feltétlenül vezet asszimilációhoz, jól jelzik az elkövetkező években várható fejlődés tendenciáját.

2.4.2 Az iskolák finanszírozása

A nemzetiségi iskolák finanszírozása a Törvénytár 597/2003 sz. törvényének 4. §-a 1. és 2. bekezdése alapján történik. Az általános- és középiskolák, illetve oktatási intézmények fenntartói az iskolaügyi minisztérium költségvetéséből az adott naptári évre kapják normatív alapon a pénzeszközöket. A normatív támogatás összegét az adott évre a diákok létszáma, illetve a költségvetésben az egy diákra megszabott éves támogatási összeg szerint állapítják meg. A támogatás tehát nem függ az osztályok számától, csak a diáklétszámtól.

A Törvénytár 2/2004-es számú kormányrendelet 4. § 2. bekezdése alapján a nem szlovák oktatási nyelvű iskolát látogató diákok esetében a normatív támogatás 8%-kal magasabb, az ilyen diákra tehát az iskola, a szlovák oktatási nyelvű iskolák diákjaira jutó normatív támogatás 1,08-szorosát kapja. A nagyobb támogatás oka, hogy az alsó és felső tagozatos kisebbségi általános iskolákban a tanterv végrehajtása nagyobb tanárlétszámot feltételez. A 2008/2009-es tanévben ez a magasabb normatív támogatás minden, nem szlovák oktatási nyelvű iskolát megilletett.

A szlovákiai magyarok körében felháborodást váltott ki az az információ, miszerint az uniós alapokból első körben támogatást nyert 172 általános- és középiskola között nem volt egyetlen magyar tannyelvű sem. Ez ellen nemcsak az MKP tiltakozott, de a magyar kormány képviselői is. Az uniós alapokban rendelkezésre álló összegek az első pályázati körben nem merültek ki, így lehetőség nyílt pályázni a következő kiírásokban. (*Szigeti: Văčšina...*, 2008).

2.4.3. Felsőoktatás

A Szlovák Köztársaság kisebbségi nyelvű felsőoktatását vagy valamely kisebbségi nyelv oktatását például az Eperjesi Egyetem biztosította a ruszinok számára (Regionális és Nemzetiségi Tanulmányok Intézete – ruszin nyelv és kultúra osztálya, 2008. március 1-től önálló Ruszin Nyelvi és Kulturális Intézet), az ukrán nyelv esetében ezt a küldetést a Ruszisztikai, Ukranisztikai és Szlovakisztikai Intézet teljesítette, amelynek keretén belül működik ukranisztikai tanszék. Magyarul a pozsonyi Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karán, a besztercebányai Bél Mátyás Egyetem Filológiai Karán, a nyitrai Konstantin Egyetem Pedagógiai és Közép-európai Tanulmányok Karán, illetve a komáromi Selye János Egyetem három – közgazdasági, református teológiai és pedagógiai – karán folyik oktatás.

10. táblázat. A főiskolai hallgatók száma nemzetiség szerint 2008. 10. 31-ig

	Cseh, morva, sziléziai	Ukrán	Ruszin	Magyar	Lengyel	Német	Roma	Egyéb
SZK*	285	132	89	6 374	17	34	7	139

Megjegyzés: * nyilvános, magán, állami. Forrás: www.minedu.sk.

A legtöbb magyar nemzetiségű hallgató a Selye Egyetemen (1356 fő), a nyitrai Konstantin Egyetemen (1116 fő), a pozsonyi Műszaki Egyetemen (1007 fő) és a pozsonyi Komenský Egyetemen (815 fő) tanult. A legtöbb ukrán nemzetiségű hallgatója az Eperjesi Egyetemnek (29 fő) és a kassai Műszaki Egyetemnek volt. Hasonlóképpen a legtöbb ruszin hallgató is az Eperjesi Egyetemen (29 fő) és a kassai Műszaki Egyetemen (12 fő) volt. A szlovákiai magyar nemzetiségű hallgatók 20,1%-a látogatta a Selye Egyetemet 2008-ban.

Az iskolaügyi minisztérium a felsőoktatási törvény értelmében ugyanolyan módon finanszírozza a Selye János Egyetem működését, mint a többi szlovákiai felsőoktatási intézményét. Az egyetem indulásakor és az első tanévek során a minisztérium anyagi forrásokat biztosított az alapvető eszközállomány beszerzésére. A Selye Egyetem infrastrukturális fejlesztésre 142 120 000 koronát nyert az uniós alapokból.

2.5. Kulturális Minisztérium

2.5.1. Szervezeti kérdések

A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma az idevágó jogszabályok alapján az alkotmánnyal, az ország nemzetközi kötelezettségvállalásaival és a kormányprogrammal összhangban ellátja a nemzeti kisebbségek kultúrájával kapcsolatos államigazgatási feladatokat. A minisztériumban ezért a területért a kisebbségi és regionális kultúrák főosztálya a felelős, amelyen belül külön osztály foglalkozik a nemzeti kisebbségek és a hátrányos helyzetűek kultúrájával, illetve a hagyományos kultúrával és a közművelődéssel.

Szlovákiában négy nemzetiségi színház működik: az eperjesi székhelyű ruszin Alexander Duchnovič Színház, a magyar nyelvű kassai Thália Színház és a komáromi Jókai Színház, valamint a roma Romathan Színház Kassán. A decentralizáció során az elmúlt években a színházak fenntartói a megyei önkormányzatok lettek, de vannak törekvések, hogy ismét a kulturális minisztériumhoz tartozzanak.

A Szlovák Nemzeti Múzeum részeként nyolc nemzetiségi múzeum működik: a Zsidó Kultúra Múzeuma, a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, a Kárpáti Német Kultúra Múzeuma, a Szlovákiai Horvát Kultúra Múzeuma Pozsonyban, a Szlovákiai Cseh Kultúra Múzeuma Túrócszentmártonban, a Roma Kultúra Múzeuma Túrócszentmártonban, az Ukrán Kultúra Múzeuma Svidníken és a Ruszin Kultúra Múzeuma Eperjesen.

A legnagyobb változások a ruszinokat és az ukránokat érintették. A múzeumok esetében megjelentek olyan törekvések, hogy leváljanak a Szlovák Nemzeti Múzeumról és önálló múzeumként a kulturális minisztérium alá tartozzanak.

2.5.2. Pátria Rádió – Szlovák Rádió

Finanszírozási gondok miatt megkülönböztetett figyelmet kapott a nemzetiségi műsorok sugárzását biztosító Pátria Rádió (a továbbiakban: Pátria). A Szlovák Rádió már 2008 elején bejelentette, hogy a Pátria január 7-től, a Szlovák Rádió egyedüli középhullámú adásaként három középhullámú adón keresztül változatlan adásidőben fogja sugározni programját.

A Pátria a Szlovák Rádió 5. csatornája, amelyet két főszerkesztőség alkot: a pozsonyi központú magyar szerkesztőség, és a kassai székhelyű nemzetiségi és etnikai szerkesztőség, mely öt nyelven sugároz. Középhullámon a Pátria műsorát három adóról sugározzák (Nyitra, Rimaszombat és Eperjes), amelyek Szlovákia területének 80%-át fedik le. A rádió műholdon keresztül is sugároz, amely 100%-os lefedettséget biztosít, és elérhető a kábeltévéken, illetve az interneten is. 2008 januárjában öt kisebb adót kikapcsoltak, és 100%-kal megemelték a nyitrai és a rimaszombati adó teljesítményét. A Szlovák Rádió továbbra is tervezi az adás ultrarövid hullámon történő sugárzására való áttérést. A Stakčín-i adó kikapcsolása következtében 19 olyan település maradt lefedettség nélkül, ahol mintegy 1700 ruszin hallgató él. A kikapcsolás ellen 29 kelet-szlovákiai polgármester tiltakozott. Meg kell említenünk, hogy a ruszin

adás a régió történelmi, politikai, nyelvi sajátosságai folytán nem csak a ruszinok által lakott településeken népszerű.

A ruszin műsorokat minden második héten azonos időpontban sugározzák. A ruszin szerkesztőségben két főállású szerkesztő, egy félállású dramaturg és külső munkatársak dolgoznak.

A kormányhivatalhoz benyújtott petíciójukban az adó hallgatói kérték, hogy változtassák meg a műsorok sugárzási időpontjait, esetleg hosszabbítsák meg az esti és hétvégi műsorokat a reggeli műsorok helyett. Továbbá kérték egy önálló ruszin köszöntő műsor létrehozását a jubilánsok számára, amely helyettesítené s jelenlegi ruszin–ukrán közös adást. Kérték még a szerkesztőség áthelyezését Eperjesre, amit a Szlovák Rádió anyagi okokból elutasított, pedig az Eperjesi megye közgyűlése jóváhagyta két helyiség használatát a szerkesztőség számára.

2007 végén a Pátria csak az állami dotációnak köszönhetően maradt fenn. A pénzeszközök felhasználását viszont kifogásolta az Állami Számvevőszék.

A Szlovák Rádióról szóló törvény utolsó módosításakor törölték a középhullámú adás kötelező állami támogatását, ezzel az állam feladatát áthárították a rosszul finanszírozott közszolgálati médiára. A Szlovák Rádió más megoldásokat is tervbe vett a Pátria műsorainak sugárzására, elsősorban a II. ultrarövid hullámú sávra való átalálást. A kisebbségi kormánytanács 2008. június 30-i ülésén ajánlotta a Stakčín-i és pozsonyi adók újraindítását, valamint azt, hogy a Rádiótanács és a Televíziótanács a nemzetiségek képviselőiből álló munkacsoporttal konzultáljon a műsorszerkezet előkészítéséről (*Rádio Patria...*, 2008; *Rozhlas posilňuje...*, 2008; *Zápisnica z rokovania...*, 30. 6. 2008).

2.5.3. Szlovák Televízió

A Szlovák Televízió (a továbbiakban: SZTV) második csatornája sugározza a nemzetiségeknek szóló programokat. 2006 óta folyamatosan emelkedik a nemzetiségi programok gyártása. A programokat két nemzetiségi szerkesztőség biztosítja. A pozsonyi szerkesztőség foglalkozik a magyar kisebbségeknek szóló programok készítésével és sugárzásával, a kassai szerkesztőség a besztercebányai stúdióval közösen a többi nemzetiségnek szolgáltat. Az új szervezeti rendszeren belül felmerült a kassai és besztercebányai szerkesztőség bővítése. 2008-ban a magyar nemzetiségi műsor sugárzásának biztosítására 11,6 millió koronát, a többi nemzetiségi műsorok támogatására 8,3 millió koronát irányoztak elő (*Zápisnica z rokovania...*, 30. 6. 2008).

Valamennyi nemzetiségi magazint (a cseh kisebbségét leszámítva) a nemzetiségek anyanyelvén sugározzák szlovák feliratozással.

11. táblázat. Az egyes nemzetiségek számára sugárzott műsorok órászáma 2008. első félévében

Nemzetiség	Összóra szám	Arány %-ban
Magyar	59,47	50,9
Roma	23,82	20,4
Ukrán	3,97	3,4
Ruszin	2,13	1,8
Cseh	3,04	2,6
Német	3,00	2,6
Lengyel	1,70	1,5
Zsidó	0,85	0,7
Bolgár	0,00	0,0
Horvát	0,83	0,7
Bevándorlók	0,00	0,0
Etnikai csoportok	17,42	14,9%
Egyéb	0,62	0,5
Összesen	116,85	100,0

Forrás: www.mensiny.vlada.gov.sk/data/files/3971.pdf.

2. 5.4. A kultúra finanszírozása

A nemzetiségi kultúra finanszírozásának alapját a Nemzetiségi Kultúra Program képezte, amely a kulturális minisztérium pályázati rendszerének része. 2008. februárjában zajlottak az egyes bizottsági ülések, amelyek döntöttek a nemzetiségeknek szóló támogatások elosztásáról. A bizottságok összeállításával, munkájával és a pénzek elosztásával kapcsolatban nem hangzottak el különösebb kifogások. Változás csak a magyar nemzetiségi bizottságban történt, ahol az eddigi egy bizottság helyett kettőt hoztak létre: egyet a kulturális programok, egyet a sajtó és könyvkiadás elbírálására.

A kisebbségi kormánytanács 2008. február 28-i ülésén Hrubík Béla, a Csemadok elnöke megállapította, hogy míg 2007-ben a nemzetiségi kultúrára elkülönített 80 millió szlovák koronából a magyar kisebbség 51,5 milliót kapott, addig 2008-ban a megemelt 104 millió koronából csak 53,1 milliót, ami 10%-os csökkenést jelent. Javasolta, hogy a Matica slovenskáról szóló törvény mintájára szülessen törvény a Csemadok pénzügyi támogatásáról, illetve törvény rendelkezzen a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet létrehozásáról. Az említett törvények részét képezhetnék a nemzetiségi kultúra finanszírozásáról szóló törvénynek. (*Zápisnica z rokovania...*, 28. 2. 2008).

2008. április 19-én a *Pravda* napilap megvádolta a kulturális minisztériumot, hogy a Madách-Posonium Kiadónak nyújtott támogatás összefüggésben volt a lisszaboni szerződés jóváhagyásával. A Kulturális Minisztérium április 20-án nyilatkozatot tett közzé, melyben elmondta, hogy a támogatások elosztásáról február 8-án az illetékes pályázati bizottság döntött, amelynek döntését a miniszter csak aláírta. A nemzetiségi kultúra támogatására szánt pénzeszközöket meghatározott feltételek alapján osztják el, ahol elsősorban az adott kisebbség lélekszámát veszik figyelembe (a kis lélekszámú nemzetiségeknél a pozitív diszkrimináció elvét érvényesítik). Az összegeket ezután a konkrét pályázatokra a szakmai bizottságok ítélik oda; minden kisebbségnek saját bizottsága van. A kulturális miniszter a kérdés kényes volta miatt nem avatkozik bele a bizottságok munkájába, és a döntést rábízta az egyes nemzetiségek képviselőire, akik a bizottságokban többségben vannak (<http://medialne.etrend.sk/tlac/clanok.php?clanok=4934>).

Továbbra is probléma a nemzetiségi szervezetek, egyesületek finanszírozása. A gazdálkodásról szóló törvény ugyanis nem teszi lehetővé a nonprofit szervezetek működésének finanszírozását. A kormánytanács 2008. június 30-án javasolta Dušan Čaplovič alelnöknek, hogy a pénzügyminisztériummal közösen keressen megoldást „egy kisebb pénzcsoomag elkülönítésére, amely a kisebbségi szervezetek működési költségeinek részfinanszírozását szolgálná” (*Zápisnica z Rady vlády...*, 30. 6. 2008).

12. táblázat. Kultúrára szánt összeg elosztása 2008-ban a bizottságok döntése alapján – megtélt összegek

Kisebbség	Támogatás összege (Sk)	Támogatott pályázatok száma	Elutasított pályázatok száma	Összesen beadott pályázatok száma
magyar	53 144 000	533	165	698
roma	14 000 000	86	50	136
cseh	5 000 000	41	3	44
ruszin	5 350 000	67	30	97
ukrán	3 650 000	24	5	29
német	3 500 000	41	2	43
morva	600 000	5	1	6
horvát	1 550 000	7	1	8
bolgár	850 000	6	0	6
lengyel	1 650 000	13	0	13
orosz	1 100 000	16	6	22
zsidó	1 900 000	15	1	16
összesen	92 294 000	848	264	1 112

Megjegyzés: A „kulturális politika” tételre a költségvetésben jóváhagyott összeg 7 000 000 Sk volt, ebből a magyar kisebbségnek 3 620 000 Sk. A nemzetiségek kultúrájának támogatására 99,296 mil. Sk volt elkülönítve, 2007-ben ez az összeg 87 mil. Sk volt. Forrás: Ministerstvo kultúry SR.

J. Kresáková, a regionális és kisebbségi kultúra osztályának vezérigazgatója tájékoztatása szerint a 2009-es évre a kisebbségek képviselőinek észrevételei alapján új elosztási rendszert alakítottak ki. Ebben a rendszerben a pályázati összegeket elosztó bizottságok határozzák meg a támogatások területi prioritásait, mivel minden kisebbségnek egyéniek az igényei. A kulturális minisztérium a 2009-es évre a következő prioritásokat határozta meg: a gyermek- és ifjúsági kulturális programok támogatása, nagy múltú és többéves tradícióval rendelkező kulturális programok, eredeti ötletek támogatása, legalább egy, rendszeres megjelenő sajtótermék kiadása, nemzetiségi szerzők műveinek kiadása, több forrásból finanszírozott projektek támogatása. A pályázati feltételek közzétételének határideje 2008 októbere volt, a pályázatokat 2008 novemberéig adhatták be a pályázók. A pályázatok folyamatosan is benyújthatók, de csak évente egyszer bírálják el őket.

3. A MAGYAR KOALÍCIÓ PÁRTJA

A Szlovák Köztársaság egyetlen meghatározó nemzetiségi politikai pártja a Magyar Koalíció Pártja (MKP). Az MKP vezetésében 2007-ben bekövetkezett lényeges változások után 2008-ban már további változásokra nem került sor. Az MKP új vezetése, élén

Csáky Pállal, megszilárdította pozícióját. Elmondható, hogy az 1998-ban az MKP-ban¹⁰ egyesült volt magyar pártok (Együttélés, Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, Magyar Polgári Párt) közötti különbségek fokozatosan elmosódtak. Mindenekelőtt a párt konzervatív, etnikai irányultságú és kereszténydemokrata szárnya közötti különbségekről volt szó. A Magyar Polgári Párt híveinek a pozíciója viszont lényegesen meggyengült.¹¹ A hagyományosan szilárd választói háttérrel rendelkező szociáldemokrata irányzat a párton belül nem érvényesült. A pártban a döntő befolyást fokozatosan a Duray Miklós által képviselt nemzeti elkötelezettségű csoport szerezte meg, amely szorosan együttműködik a Fidesz magyar jobboldali párttal, ami az MKP bel- és külpolitikai tevékenységében is megnyilvánul. Politikájának az alapját a kisebbségekkel foglalkozó témák képezik.

Az MKP 2007-hez hasonlóan, 2008-ban is felvetett olyan régi-új kérdéseket, amelyeket előzetesen sem a párton belül, sem a többi ellenzéki párttal – a korábbi koalíciós partnereivel – nem vitatott meg. Emiatt a jelentős ellenzéki pártok és az MKP közötti viszony tovább romlott.

A Smer-SD képvisői az MKP által előterjesztett egyre fokozódó követeléseket annak tulajdonította, hogy a magyar párt nem került be a kormányba. Boris Zala (Smer-SD) meg is jegyezte, hogy Csáky Pál veszélyes játékot folytat. Rámutatott arra is, hogy az MKP elszigetelődött, és azon kell gondolkodnia, hogy további politikáját milyen irányban szeretné folytatni. A kormánykoalíció pártjai az MKP-t következetesen az ellenzéki politikai pártok egyikének tekintették, és elutasították, hogy úgy tekintsenek rá, mint a nemzeti kisebbség képviselőjére. Az MKP-val nem voltak hajlandók tárgyalni, azonban nem teremtettek kellő feltételeket ahhoz, hogy megbeszéléseket folytathassanak a magyar kisebbség társadalmi elitjével. A magyar nemzetiségű személyiségek jelenléte a kormány kisebbségi tanácsában, az iskolaügyi minisztérium mellett működő Nemzetiségi Iskolák Tanácsában, vagy a kulturális minisztérium pályázati bizottságaiban nem pótolhatja kellően az állam kisebbségpolitikájának szervezésében, irányításában való közvetlen részvételt. Az összefogott, egyértelmű kormányzati kisebbségpolitika hiánya oda vezetett, hogy az országon belül és nemzetközi téren is lényegesen megromlott a szlovák–magyar viszony.

Az MKP képviselőinek, elsősorban Csáky Pálnak és Duray Miklósnak több kijelentése is feszültséget váltott ki a szlovák politikában, s ezekre a kijelentésekre a SNS politikusai nacionalista és magyarelles hangulatú válaszokat adtak, amelyek további konfliktusokat gerjesztettek.

Megváltozott az MKP politikusainak szóhasználata is, egyre gyakrabban hangzottak el részükről expresszív, nemegyszer sértő megjegyzések a szlovák politikusok (Robert Fico, Ivan Gašparovič, M. Urbáni, és főleg az SNS elnöke, Ján Slota) címére. A kormány részéről az „egészséges történelemszemlélet”, az MKP részéről pedig az „etnikai történelemszemlélet” beemelése a politikába jelezte, hogy az uralkodó nemzeti populista politikával egyre jelentősebben konkurál az MKP nemzeti populizmusa. Bugár Béla, az MKP

10 A Fidesz, a magyar ellenzéki párt elnöke, Orbán Viktor 2008. február 28-án Losoncon a három szlovákiai magyar párt 1998-as egyesülését hóstettnek nevezte (Orbán Viktor..., 2008).

11 A valahai Magyar Polgári Párt vezetőségi tagjai közül az MKP vezetőségében jelenleg csak Berényi József, Hamerlik Richárd és Angyal Béla van, az Országos Tanácsban rajtuk kívül még Gyurovszky László (a Vágsellyei járás képviselőjeként).

volt elnöke, aki a párt új vezetésének egyik bírálójává vált, azt állította, hogy a nyilvánossággra került esetekben nem az egész párt politikájáról van szó, hanem a párt elnökének bizonyos kilengéseiről, és nem értett egyet azzal, hogy az egész párt radikalizálódik. Annak ellenére, hogy negatívan értékeli a jelenlegi kormánykoalíciónak a szlovákiai magyar kisebbséggel szembeni politikáját, szükségesnek tartjuk elmondani azt is, hogy az MPK jelenlegi vezetésének a politikája is igencsak problematikus. Drámainak értékeli Szlovákiában a magyar kisebbség helyzetét és a magyar nemzetiség veszélyeztetettségét sugallja. Ugyanakkor kellő előkészületek nélkül olyan témákat vet fel, amelyeknek koncepcionális megoldása nincs előkészítve, nem élvezi sem a magyar, sem a szlovák közvélemény, sem egyetlen olyan politikai párt támogatását, amellyel együttműködve kedvező megoldást érne el. Az érvelésekben és a témák felvetésének a módjában viszont világosan olvashatók az etnikai nacionalizmus jelei.

Bugár Béla szerint a párt semmilyen határozatot vagy programot nem fogadott el, amely provokatív lenne. „A párt vezetése viszont azt a benyomást kelti és olyan képet mutat, mintha az MKP radikalizálna. Mindez az MKP elnökének a hibája. Nem beszélhet autonómiáról vagy a Beneš-dekrétumok átértékeléséről anélkül, hogy ezt a párt ne tárgyalta volna meg.” Ugyanakkor arra is rámutatott, hogy az uralkodó Smer-SD elutasítja a tárgyalásokat az MKP-val, tehát lehetetlenné teszi az egyes problémák megoldását (*Bugár: Tak zle...*, 2008; *Bugár: SMK...*, 2008).

Az ismételt és rendszeresen megnyitott témák közé tartozik a magyar püspök gondolata is. Ez a kérdés mindenekelőtt akkor vált időszerűvé, amikor 2008 februárjában a pápa Szlovákiában két új egyházmegyét hozott létre. Pozsonyban egy önálló, fő egyházmegye jött létre, ugyanakkor Szlovákia déli területeit több egyházmegyéhez osztották be. A dunaszerdahelyi Pázmáneum Polgári Társulás, a pozsonyi Mécs László Társulás, valamint a komáromi Jó Pásztor Alapítvány a Szlovákiai Püspökök Konferenciájához nyílt levelet intéztek, amelyben kifejtették igényeiket (*Veriaci maďarskej...*, 2008). A Szlovákiai Püspökök Konferenciájának szóvivője, Jozef Kováčik hangsúlyozta, hogy amennyiben arra szükség lesz, a magyar hívók problémáit egy segédpüspök vagy vikárius közreműködésével, illetve lelkipásztori gondoskodás formájában fogják megoldani. Aztán hozzátette: „Ez az egyházmegyék és az egyházmegyék püspökeinek a hatáskörébe tartozik” (*Po novom...*, 2008). A püspökök kinevezése kizárólag a Vatikán hatásköre, és a katolikus egyház nem etnikai elven szerveződik. A katolikus egyház inkább az „örök értékeken” nyugszik, nem befolyásolja a politikai helyzet aktuális változásait, ezért az egyes problémákra is fokozatosan reagál.¹² Viliam Judák, a nyitrai egyházmegye püspöke a magyar nemzetiségű katolikus hívók ügyeinek intézésével Ján Pristač püspöki vikáriust bízta meg (*Biskup Judák vymenoval*, 2008).

Az MKP ellenzékben is egyértelműen megőrizte európai orientáltságú politikáját.¹³ Az MKP Országos Tanácsa az Európai Parlamentbe történő választásokra első helyen

12 Szlovákia egyházi függetlensége például csak 1977-ben, tehát 59 évvel Csehszlovákia megalakulása után valósult meg.

13 Az MKP uniós képviselői azonban azokat a problémákat, amelyeknek a megvitatására itthon nem került sor, az Európai Parlamentben elemezték, elsősorban a napirend előtti egyperces felszólalásaikban, amelyekre a házszabály szerint nem lehet reagálni. Bauer Edit és Duka-Zólyomi Árpád az Európai Parlament plenáris ülésén felvetették például a magyar tanítási nyelvű iskolák számára készült honismereti tankönyv problémáit, valamint az SNS elnökének, Ján Slotának a vulgáris megnyilvánulásait is (*SMK chce...*, 2008). Az Európai Parlamentben a magyarul beszélő képviselők között nagyon szoros az együttműködés.

Bauer Editet jelölte. A lista második helyére Mészáros Alajos került, aki korábban Szlovákia svédországi nagykövete volt. A negyedik helyre Lancz Attilát jelölte, az Európai Parlament egyik képviselőjének az asszisztensét, őt követte a listán Albert Sándor és Hodosy Szabolcs (*SMK si chce...*, 2008).

Az MKP európai orientáltsága a legegységelműbben a Lisszaboni Szerződés elfogadása körüli viták során nyilvánult meg. A párt ennek a dokumentumnak az elfogadását annak ellenére is támogatta, hogy a parlamenti ellenzék azt a sajtótörvény bizonyos módosításához kötötte. Tekintettel arra, hogy az MKP a Lisszaboni Szerződés jóváhagyásának folyamatát kihasználta arra is, hogy tárgyaljon az oktatási törvény módosításáról, a többi ellenzéki párt árulással vádolta meg. Mindez később visszatükröződött a parlament ellenzéki pártjai közötti viszonyban is.

Az SDKÚ-DS és a KDH ezek után az MKP-t nem hívta meg a közös tárgyalásokra. Mindkét párt képviselői azt hangoztatták, hogy az ellenzéket csak az említett két párt képviseli. A három ellenzéki párt vezetői utoljára 2008. április 1-jén találkoztak az MKP székházában (*SDKÚ a KDH sa...*, 2008). Ekkor a kormánykoalícióval való kollaborálással vádolták meg az MKP-t. A pártnak elsősorban az oktatási törvényről folytatott tárgyalásokat rótták fel, de az Angyal Béla, az MKP jelöltje által vezetett Közbeszerzési Hivatal lépéseit is. Csáky Pál emlékeztetett arra, hogy Angyal Bélát még a második Dzurinda-kormány idején választották meg ebbe a funkcióba, és a törvény értelmében ezt a tisztséget öt éven át tölti be. „Az MKP párt szerveinek semmilyen ülésén, soha nem tárgyaltunk a Közbeszerzési Hivatal döntéseiről. Visszautasítom a politikai befolyásolás vádját.” (*KDH a SDKÚ...*, 2008).

2008 áprilisát követően az ellenzéki pártok elnökei legközelebb 2008. szeptember közepén találkoztak újra, meg kellett egyezniük abban, hogy az ellenzéki pártok közül kik lesznek tagjai a Szlovák Földalaprak, valamint az Egészségbiztosítási Felügyelet (Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou) felügyelő tanácsának (*Opozíčné stretnutie...*, 2008). Még a „futballválság” se változtatott semmit ezen a helyzeten, az ellenzéki pártok 2008. november 24-én az MKP nélkül beszéltek meg a parlament soron következő ülésén követendő ellenzéki stratégiát. „Konkrét kérdések megoldása kapcsán a parlamentben találkozunk” – jelentette ki a KDH alelnöke, Martin Fronc (*KDK a SDKÚ...*, 2008). Az említett novemberi találkozás után a két ellenzéki párt, az SDKÚ és a KDH bejelentette, hogy a parlamentben a képviselők frakciói szintjén az MKP-val is együtt fognak működni (*Opozíčné...*, 2008).

Az MKP-ban a párt korábbi vezetése (első sorban Bugár Béla és Simon Zsolt), valamint az új vezetés (mindenekelőtt Csáky Pál és Duray Miklós) között fennmaradt a feszültség. Bugár Béla diplomatikus és mérsékelt politikáját elsősorban a szlovák politikai pártok értékelték nagyra, ő azonban a pártban az elnökválasztás során elszenvedett vereség miatt céltudatosan kezdett kivonulni az MKP politikai életéből. Bugár a tömegtájékoztató eszközök előtt is elutasította azt a lehetőséget, hogy visszatérjen a pártpolitika első vonalába, viszont egyértelműen javasolta a párt jelenlegi elnökének a leváltását (*Bugár: SMK potrebuje...*, 2008).

A párton belül az ellentétek további forrását képezték Simon Zsolt kijelentései, aki élesen bírálta az MKP vezetését. A rimaszombati Járási Etikai Bizottsága úgy döntött, hogy az országgyűlési képviselő kijelentéseivel nem sértette meg a párt alapszabályát. Csáky Pál megfellebbezte az etikai bizottság döntését, és az említett esettel kapcsolatban kijelentette, hogy a pártban nincsenek ellentétek, csak néhány egyén elégedetlenkedik (*SMK nechala...*, 2008; *Csáky a Mede...*, 2008).

Külön kategóriába tartoznak az MKP alelnökének, Duray Miklósnak az ügyei. 2008. október 11-én közlekedési baleset részese volt, de képviselői mentelmi joggal élve nem volt hajlandó magát alkoholvizsgálatnak alávetni. Már 2006. április 18-án is túllépte gépkocsijával a megengedett sebességet, és akkor is elutasította az alkoholtesztet (Miklós *Duray...*, 2008). Ennek ellenére az MKP 2008. október 18-án megtartott országos tanácsán senki nem kért Duray Miklóstól magyarázatot az említett baleset körülményeiről.

4. VÁLOGATOTT KISEBBSÉGPOLITIKAI ÜGYEK

4.1. Az autonómia

2007 végén Bócsa János javasolta, hogy 16 szlovákiai járás területén, ahol több mint egymillió szlovák él, hozzák létre a Dél-felvidéki Autonómiát. Ezt a javaslatot a szlovák politikai pártok politikai provokációként értékelték (*HZDS: Juho-hornozemská...*, 2008). A Nomos Regionalizmus társulás visszautasította, hogy a területi autonómiát valamiféle államellenes, alkotmányellenes, népellenes és diszkriminációs kezdeményezésnek tekintsék. Bócsa javaslatát a teljes szlovák politika szélsőségesnek, elfogadhatatlannak és valóságidegennek tekintette. A Belügyminisztérium 2008 januárjában feloszlatta a Nomos Regionalizmus polgári társulást (*Bócsa vyzýva*; 2008; *Slotu...*, 2008; *Ministerstvo rozpustilo...*, 2008). A társulás honlapja azonban ma is működik, bár nehezen elérhető.

Az MKP 2008 elején egyértelműen visszautasította az országhatárok megváltoztatását, valamint azt is, hogy területi autonómiára törekedne. „A világ változik. Amikor a határok nélküli Európát építjük, miért lenne érdekünk most bármilyen határt megváltoztatni? Másrészt azonban érdekünk, hogy biztosítva legyen kultúránk és oktatásügyünk, ezért ezen a téren szívesen látnánk egy magasabb szintű önkormányzást” – jelentette ki Csáky Pál, az MKP elnöke (*Csáky: Slotu...*, 2008). Az autonómia körüli vitákhoz külföldről is érkeztek vélemények. Göncz Kinga, Magyarország külügyminisztere azzal a kéréssel fordult Knut Vollebaekhoz, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) kisebbségügyi főbiztosához, hogy a régióban segítse megvalósítani az autonómiáról és a kisebbségek jogairól folytatott nyílt vitát (*Mad'arsko: Gönczová...*, 2008).

Az autonómiáról folytatott viták új hullámát váltotta ki Csáky Pálnak az ismert romániai magyar politikussal, Tőkés Lászlóval folytatott megbeszélése. Csáky Pál szerint az autonómia ernyője alá a szlovákiai magyarok kulturális és művelődési szervezetei tartoznának. Az egész rendszerről és annak finanszírozásáról a szlovákiai magyarok választott, kis létszámú parlamentje döntene, az országos parlament pedig törvényességi felügyeletet gyakorolna a kisebbségi képviselők felett. Amikor a sajtóról hírt adott, Csáky Pál kijelentette: 2008. szeptember 27-én Dunaszerdahelyen Tőkés Lászlóval az autonómiáról nem beszéltek. A találkozóra kapcsolatban kiadott nyilatkozata szerint a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala Emberjogi és Nemzeti Kisebbségek Szekciójának a 2003–2005 közötti elképzeléseiről beszélt (*Kubiš kritizoval...*, 2008). „A mai találkozó legfontosabb pontja valóban az volt, hogy egymás között tisztázzuk, mit is értünk az autonómia különféle formái alatt” – mondta a találkozó utáni sajtóértekezleten annak a hangfelvételnek a tanúsága szerint, amelyet a parameter.sk hírportál hozott nyilvánosságra. Csáky Pál szerint a kulturális és oktatá-

si önkormányzat megvalósítása mindig is az MKP programjában szerepelt. Ám szerinte a hangfelvételt, amelyen arról beszél, hogy az autonómia az MKP programja, rosszul fordították.¹⁴ Az egész ügyet tisztességtelennek nevezte. Az MKP elnöke elismerte ugyan, hogy szólt az autonómiáról, ám csak egyetlen magyarázó mondatban, amikor rá akart mutatni arra, hogy a szlovákokat az autonómia szó nagyon érzékenyen érinti (*Csáky poprel...*, 2008; *Fico robí...*, 2008).

„Az autonómia szerte a világban a politikai kommunikáció része, de a mi programunkban nem szerepel” – hangsúlyozta Berényi József (*Maďarič: Za zlé...*, 2008). Szigeti László, az MKP alelnöke kijelentette, hogy nem híve Dél-Szlovákia se területi, se politikai autonómiájának, és úgy hiszi, hogy a párt tagságának többsége is így vélekedik. „Ez nem szerepel az MKP céljai között” – szögezte le 2008 októberében a JOJ Televízió *De Facto* c. műsorában. Hozzátette még, hogy mindenhol előfordulnak szélsőségesek (Szigeti: *Väčšina...*, 2008). Az MKP egy másik képviselője, Farkas Iván úgy nyilatkozott, hogy pillanatnyilag a területi autonómia nem a megfelelő kiindulási pont, amely megoldást jelentene a szlovákiai magyarok számára. Arra a kérdésre, miért csak pillanatnyilag, mivel ez nyugtalanítja mind a szlovák politikát, mind a közvéleményt, a következőket válaszolta: „A jelenlegi helyzetben a kulturális és oktatási önkormányzat híve vagyok. Nem tudom azonban, merre fog fejlődni a jövőben nemzetünk együttélésének tekintetében a közhangulat, ezért nem tudom megmondani azt se, mi lesz tíz vagy ötven év múlva.” Véleményét a szlovák politika kiszámíthatatlanságával indokolta (*Iván Farkas...*, 2008).

Ezzel szemben a szlovák politikai pártok abból a feltételezésből indultak ki, hogy „az MKP egyértelműen Dél-Szlovákia autonómiáját készíti elő” – ezt M. Dzurinda jelentette ki. A KDH elnöke, Pavol Hrušovský is abban az értelemben nyilatkozott, hogy Szlovákiában a magyar autonómia semmilyen formája nem valósítható meg. „Se önkormányzati, se kulturális, se oktatásügyi”, és visszautasította a Csáky Pállal való mindennemű együttműködést abban az esetben, ha radikalizálni fogja a szlovák politikai színteret. Szavai szerint a KDH számára elfogadhatatlan a szlovákiai magyarok autonóm jogállásáról való bármilyen spekuláció. Az MKP a volt szövetségeseinek álláspontját a szlovák politikai pártok között folyó nacionalista versengés számlájára írta (*Na oboch...*, 2008; *Csákyho návrhy...*, 2008; *KDH a SDKÚ sa dohodli...*, 2008).

Az „autonómia” az MKP szótárában nagyon gyakori kifejezés, az „önkormányzat” szinonimája. Ugyanez azonban a szlovák politikai pártok számára elfogadhatatlan. Ők különbséget tesznek ugyan az önkormányzat és az autonómia fogalma között, de e fogalmakról politikai vitába nem hajlandók bocsátkozni. Számukra bármilyen autonómia-törekvés radikális és szélsőséges.

14 Peter Morvay a *Čo vytrieskať z autonómie (Mit kicsikarni az autonómiából)* c. cikkében a következőket írta: „Csáky úgy viselkedik, mint az a pubertás, akit a betört ablak mellett érnek tetten. Ahelyett, hogy férfiasan szembenézne a helyzettel és bevallaná, hogy valóban azt mondta, amit ma bárki meghallgathat vagy lefordíthat a nyilvánosan hozzáférhető hangfelvételtől, inkább a sajtót vádolja manipulációval és provokációval. A médiák pedig csak pontosan tájékoztattak a szavairól. Nem voltak hajlandók belemenni abba a politikai játékba, hogy a magyar publikum előtt – különösen a radikális kolléga előtt, akinek meg akarjuk mutatni, hogy nála semmivel sem vagyunk rosszabbak – autonómiáról beszélünk, ezt viszont szlovák nyelvre önkormányzatnak fordítjuk, miközben saját publikumunkat ismét afelől biztosítjuk, hogy ez a két dolog egy és ugyanaz (ami nem mindig igaz). Mindemellett Szlovákiának szüksége van a kisebbségi autonómiáról szervezett komoly vitára. Már csak azért is, hogy fény derüljön arra, mit is takar ez a fogalom valójában, és arra, az itteni magyarok ezt az autonómiát valóban akarják-e, illetve mit is akarnak tulajdonképpen.” (Morvay, 2008)

A veszélyeztetettség érzésének kiváltása mindkét oldalon az ellenségkép kialakításának a része, olyan ellenségé, aki miatt fel kell sorakozni egy-egy olyan politikai párt mögé (függetlenül annak pillanatnyi nagyságától és politikai súlyától), amely az etnikai (szlovák vagy magyar) érdekeket védi, illetve a kormánypártok esetében, amely Szlovákia nemzetállami érdekeit védelmezi.

A médiák aránylag kisebb figyelmet szenteltek Simon Zsolt parlamenti képviselő tevékenységének, aki bejelentette a dél-szlovákiai régió városai és falvai társulásának a létrehozását. A társulás ideiglenes neve Dél-Szlovákia Városainak és Falvainak Regionális Társulása, feladata az lenne, hogy segítsen megoldani a régió sajátos problémáit. Úgy érvelt, hogy ez a társulás apolitikus, amely nem az autonómia létrehozása érdekében jönne létre. Törekvése azonban a régió több önkormányzatának ellenállásába ütközött. Igaz ugyan, hogy Simon Zsoltnak sikerült a terv támogatására megnyerni a régió mintegy 50, zömében magyar lakta települését, de a többségében szlovákok lakta települések elutasították a kezdeményezést. A képviselő több esetben még azoknál az önkormányzatoknál se járt sikerrel, amelyeket az MKP tagjai irányítanak. Ez részben a képviselőnek a pártban kialakult helyzete, a pártvezetéssel szembeni ellentétei miatt következett be. Szlovákia Városai és Falvai Társulásának (ZMOS) elnöke, Michal Sýkora viszont annak a reményének adott hangot, hogy a terv egyáltalán nem fog megvalósulni, mivel ez a helyi önkormányzatok pozíciójának a meggyengüléséhez vezethet. Új társulás csak abban az esetben jöhet létre, ha azt a régió városainak és falvainak többsége támogatja. Robert Fico kormánya Simon Zsoltot már korábban is azzal vádolta, hogy etnikai alapokon akar létrehozni társulást. Simon ezt természetesen elutasította (*Obce na juhu...*, 2008; *Organizácia pre...*, 2008).

Szlovákiában mindeddig nem sikerült a nemzeti kisebbségek fejlődésének olyan feltételeit és mechanizmusait kialakítani, amelyek elősegíthették volna, hogy a kisebbségek (adott esetben a kisebbségi helyzetben élő szlovákok is), az általuk lakott területeken – a kormánnyal és az önkormányzati szervekkel együttműködve – maguk oldhassák meg a problémáikat. Az *autonómia* és az *önkormányzat* fogalmáról olyan vita, amely tisztázhatta volna, mit is jelentenek ezek valójában, ki mit ért alattuk, el se kezdődött. A kérdéskör mindmáig tabu, az érdekelt pártok ezzel alaposan vissza is élnek, és saját politikai céljaik elérésére, az ellenségkép kialakítására használják fel.

4.2. A tankönyvek – kétnyelvű földrajzi nevek

A nemzetiségek nyelvén oktató iskolákban rendszerint a szlovák tankönyvek fordításait, illetve az iskolaügyi minisztérium által jóváhagyott tankönyvek adaptációit használják. A nemzetiségek nyelvén oktató iskolák, valamint a nemzetiségek nyelvét oktató iskolák számára a legfontosabb és a feltétlenül szükséges tankönyveket és munkafüzeteket hagyják jóvá. Az oktatási törvény 40. paragrafusában értelmében az iskolákban a minisztériumi jegyzékben nem szereplő tankönyvek és tanszövegek használata is megengedett.

A nemzetiségi iskolák számára készült tankönyvekben a földrajzi nevek írásával kapcsolatos gondok már 2007 januárjában felszínre törtek, amikor J. Mikolaj oktatási miniszter levelet küldött a tankönyvkiadónak azzal az utasítással, hogy a nemzetiségi iskolák számára készült tankönyvekben a földrajzi neveket kizárólag szlovák nyelven tüntessék fel.

2008-ban kikerült a nyomdából a magyar tanítási nyelvű iskolák 4. osztálya számára készült honismereti tankönyv. Ez a tankönyv a magyar nemzetiségű pedagógusok

és szülők között nagy felháborodást váltott ki. Az MKP kezdeményezte a törvény módosítását annak érdekében, hogy nemzetiségek számára készült tankönyvekben, a tanítás során használt szövegekben és a munkafüzetekben a földrajzi nevek a kisebbségek nyelvén is szerepelhessenek. Igényeit egyrészt a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájával támasztotta alá, mivel ebben a dokumentumban Szlovákia szerződő félként kötelezte magát, hogy „lehetővé teszi vagy támogatja (...) a helyneveknél a regionális vagy kisebbségi nyelveken hagyományos és helyes formák használatát vagy elfogadását, ha szükséges a hivatalos nyelv(ek) szerinti elnevezésekkel együttesen használva.” továbbá hivatkozott a ET Kisebbségvédelmi Keretegyezményre is, amely kimondja, hogy a szerződő felek „törekedni fognak arra, hogy jogrendszerükben (...) a hagyományos helységneveket, utcaneveket és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megnevezéseket a kisebbség nyelvén is kiírják, ha megfelelő igény van ilyen jelzésekre.” Eddig a kisebbségek számára készült tankönyvekben a helységnevek a tanulók anyanyelvén voltak feltüntetve.

Dušan Čaplovič első reagálásaiban nem értett egyet az oktatási törvénynek az MKP képviselői által előterjesztett módosításával, mivel nem tartotta fontosnak a probléma törvényi szabályozását. A magyar tanítási nyelvű iskoláknak azt javasolta, hogy tanítsanak az eddig használt honismereti tankönyvekből, amelyekben a földrajzi nevek a szlovák nyelv helyett magyar nyelven vannak feltüntetve.

Az SNS úgy nyilatkozott, hogy a maga részéről mindent meg akar tenni annak érdekében, hogy a Szlovák Köztársaság minden állampolgára, legyen az magyar vagy bármilyen más nemzetiségű, elsajátítsa az államnyelvet. Az SNS mint párt és összes képviselője is tiszteli a törvényt, és fő célkitűzésük megakadályozni az MKP-nak azt a törekvését, hogy Dél-Szlovákiában nem teljes értékű, az államnyelvet nem ismerő állampolgárok nevelődjenek (*SMK obťažuje...*, 2008).

A Matica slovenská nyilatkozatában azt fejtette ki, hogy az MKP célja a történelmi Magyarország kényszerrel bevezetett hivatalos földrajzi neveinek a felújítása Szlovákiának még azokon a területein is, ahol soha nem élt és ma sem él magyar nemzetiség, és amely nevek a monarchiának és a monarchia asszimilációs politikájának megszüntével elvesztették létjogosultságukat, és azokat a fejlődés végérvényesen túlhaladta (*Ústav matice slovenskej...*, 2008).

A magyar pedagógusok azzal érveltek, hogy a magyar nyelvű szövegbe helyezett szlovák kifejezés nyelvtani szempontból értelmetlen. Hangsúlyozták, hogy a szlovák nyelvű földrajzi elnevezések zavarják a magyar mondatszerkesztést. Az alanyesetben álló szlovák megnevezések a mondatokat gyakran érthetlenné teszik. A magyar iskolák többsége a tankönyveket ki se csomagolta, visszaküldte azokat a minisztériumnak (*Jesenský...*, 2008).

Ján Mikolajtól eltérően Dušan Čaplovič elismerte a kétnyelvűség jogosultságát, de szerinte a tankönyvekben első helyen a szlovák megnevezésnek kellene szerepelnie, és csak ez után kellene feltüntetni a kifejezés fordítását a kisebbség nyelvén. Ebben az értelemben levelet küldött a kiadóknak, melyek maguk dönthetnek arról, hogy a nemzetiség nyelvű megnevezéseket a szövegben tüntetik-e fel, vagy egy külön jegyzékben. Ktartott amellet a nézete mellett, hogy a kétnyelvűséget úgy kell betartani, ahogy abban a kormány mellett működő kisebbségi tanács megegyezett (*Szigeti: Váčšina...*, 2008). A tanács határozata viszont konkrétan nem határozta meg, melyik nyelven kell először feltüntetni a földrajzi kifejezést, bár a határozat elsőként a szlovák nyelvet említi.

A honismereti tankönyv után a minisztérium a 9. osztály számára készült történelmi olvasókönyvet kezdte kézbesíteni az iskoláknak – szintén szlovák nyelven feltüntetett földrajzi nevekkal. Dušan Čaplovič az TA3 televízióban kijelentette, hogy az olvasókönyvek kiküldését le kell állítani. Čaplovič véleményével egyetértett M. Maďarič kulturális miniszter is azzal, hogy legyenek kétnyelvű kifejezések, de első helyen a szlovák megnevezés szerepeljen (*Poslanci SMK...*, 2008). Az oktatási miniszter, Ján Mikolaj bejelentette, azt javasolja a kiadóknak, hogy az alanyesetben álló szlovák földrajzi név után törtvonallal kapcsolódjon annak magyar megfelelője (Čavoječ, 2008; *Nové učebnice...*, 2008). 2008 novemberének derekán már Ján Slota is azt nyilatkozta, elfogadható, hogy a magyar tanítási nyelvű iskolák számára földrajzi neveket két nyelven, szlovákul és magyarul is tüntessék fel. A kétnyelvű megnevezések ellen a HZDS-LS tiltakozott élesen (*HZDS trvá...*, 2008; *V učebniciach...*, 2008). Két kérdésben nem született konszenzus: melyik megnevezés legyen az első helyen, a szlovák vagy a magyar, illetve hogy melyik földrajzi neveket tüntessék fel magyar nyelven is. „Ezekben a tankönyvekben olyan szlovák városok, községek, folyók, hegységek nevei is szerepelnek, amelyeknek soha nem volt magyar megfelelőjük. Ha ezen az úton haladunk tovább, akkor sor kerül olyan megnevezések magyarosítására, amelyeknek sosem volt magyar nevük” – hangsúlyozta Robert Fico, hozzátéve, hogy a Dzurinda-kormány idején a tankönyvekben szlovák nyelven nem szerepeltek a megnevezések, csak magyarul (*Geografické...*, 2008).

A tankönyvekkel kapcsolatos problémák a magyar nemzetiségű lakosság körében az ellenállás szellemét váltották ki. A magyar tanítási nyelvű iskolákba járó tanulók szülői szövetségének (Szlovákiai Magyar Szülők Szövetsége) elnöke, Mézes Rudolf bejelentette, hogy szövetségükben is elhangzottak javaslatok tiltakozások szervezésére. A Szövetség, ugyanúgy, mint a Csemadok, tagja a Koordinációs Tanácsnak. Az SNS a tiltakozásokkal kapcsolatos hírekre újból előhuzakodott a köztársaság védelméről szóló törvény előkészítésének és a nemzetőrség felállításának szükségességével.

Az Aliancia Fair-play weboldalán Szlovákia 70 különböző nemzetiségű állampolgára tett közzé nyilatkozatot az említett problémáról.¹⁵

Az MKP törvényjavaslatot terjesztett elő, amelyben javasolta, hogy a tankönyvekben a földrajzi nevek magyar nyelven legyenek feltüntetve. 2008. október 29-én a koalíciós partnerek, a két kisebb kormánypárt, az SNS és a HZDS-LS tiltakozása ellenére a törvényjavaslatot a parlament első olvasatban jóváhagyta. A vezető kormánypártot, a Smer-SD-t a koalíciós szerződés megsértésével vádolták meg. Az MKP és az SDKÚ-DS képviselői egyetértettek abban, hogy a nemzetiségi iskolákban folyó oktatónyelvi munkára vonatkozó törvényekben fenn kell tartani a *status quot*. Amint azt Csáky Pál elmondta, az MKP ezekről a kérdésekről a parlament minden demokratikus frakciójával tárgyalni fog, kivéve az SNS-t (*Csákyho mrzia...*, 2008).

15 Ebben a nyilatkozatban a következők álltak: „A Szlovákiában élő magyar gyerekek számára kiadott tankönyveknek figyelembe kellene venniük a gyermekek anyanyelvének sajátosságait. Azokat a tankönyveket, amelyek két nyelv – a magyar és a szlovák nyelv – nyelvtani és lexikális rendszerének a keverékei, nem tekinthetjük természetes jelenségnek.” Az ilyen beavatkozás a szlovákiai magyarokból a Szlovákiától való elidegenedést és a Szlovákiával szembeni averziót váltja ki. A nyilatkozat aláírói hisznek abban, hogy a Szlovák Köztársaságban élő magyar nemzetiségű állampolgárok éppúgy, mint nyelvűk, amelyet szabadon használhatnak, szerves részét képezik hazánk kultúrájának, hozzájárulnak az egész Szlovák Köztársaság sokszínűségéhez és kulturális értékeihez (*Učebnice by...*, 2008).

„Előterjesztésre kerül majd egy olyan módosító indítvány, amely a törvényjavaslatot a többi párt számára is támogathatóvá teszi” – jegyezte meg az MKP képviselője, Szigeti László. Hozzátette, hogy az MKP-nak érdeke a legerősebb kormánypártot a törvény támogatására megnyerni. „A Smer-rel különböző szinteken tárgyaltunk” – tette hozzá Szigeti.

A módosított oktatási törvény, amely rendezzi a földrajzi nevek használatának kérdését, s amelyet a Pavol Paška házelnök által javasolt formában hagyott jóvá a parlament, a magyar parlament elnökének, Szili Katalinnak a véleménye szerint is előrelépést jelent. Szili ezt, Pavol Paškával a magyarországi Komáromban folytatott tárgyalása után rendezett sajtóértekezleten nyilatkozta. Ezzel kapcsolatban felvetette a nyelvtörvény és a kartográfiai törvény kérdését is, mivel az utóbbi a földrajzi nevek használatát államnyelven írja elő.

Ivan Gašparovič köztársasági elnök december 19-én megvétózta a már elfogadott törvényt. Csáky Pál a köztársasági elnök döntésével kapcsolatban kijelentette: Ivan Gašparovič ismét bizonyította, hogy nem államférfi. Miroslav Kusý politológus a köztársasági elnöknek ezt a lépését nacionalista gesztusnak nevezte (*Prezident vetoval....*, 2008).

A köztársasági elnöki vétót követően Dušan Čaplovič kormányalelnök megváltoztatta korábbi véleményét. Kiderült, hogy az elfogadott törvény valóban felvet néhány megoldatlan kérdést. Ilyen például a 2002–2006 között kiadott tankönyvekben alkalmazott írásmód követése, vagy a köznyelvben meg nem honosodott magyar megnevezés feltüntetése olyan települések esetében, ahol ennek nincs történelmi létjogosultsága. Ezért Dušan Čaplovič kérte a képviselőket, fontolják meg a köztársasági elnök kifogásait. A módosított törvény azért is problematikus, mert ellentétben áll a kartográfiai törvénnyel, s azért is, mert megszabja a korszakot, amelynek gyakorlata alapján a földrajzi neveket a kisebbség nyelvén használni kell. Čaplovič elutasította a magyar terminológiának a használatát olyan vidékeken, ahol soha nem éltek magyarok. Példaként Lubiša községet említette. „Nem fogadhatjuk el azokat a magyar elnevezéseket, amelyeket a 19. század végén és a 20. század elején, az erős magyarosítás idején vezettek be.” Čaplovič elkerülhetetlennek tartotta, hogy a törvény elfogadása után készüljön egy olyan rendelet, amely pontosan feltünteti mindazon településeket, amelyek megnevezése kisebbségi nyelven is szerepelni fog a tankönyvekben. „Szlovákia területén nem volt minden község nevének magyar megfelelője. Olyan községnevek is vannak, amelyeknek ruszin, ukrán, vagy német változata ismert. Úgy vélem, ezt az elvet be kell tartanunk.”

Az törvényt, amelynek az lett volna a feladata, hogy a magyar tanítási nyelvű iskolák tankönyveiben biztosítsa a földrajzi nevek magyar nyelvű használatát, Robert Fico kormányfő szerint is nehéz lesz a köztársasági vétó után ismét jóváhagyatni, mivel a javaslatot azok is elutasíthatják, akik korábban az elfogadása mellett szavaztak (Čaplovič: *Nemözeme...*, 2008).

4.3. A Slotajelenség

Nehéz ma arról vitázni, vajon egy politikus szóbeli megnyilvánulásai, vagy egy szélsőséges cselekedetei veszélyesebbek-e. Ami vitathatatlan, az az agresszivitás maga. Napjainkban a kimondott szó is tényné és tetté válik. Ennek a bizonyítéka az is, hogy a szavakkal is lehet bűncselekményt elkövetni, hogy a gesztusok is lehetnek bűncse-

lekmények (náci üdvözlés), hogy a szimbólum is bűncselekmény (pl. a horogkereszt, a Szálasi-féle egyenruha vagy a Hlinka Gárda jelvénye stb.).

Ebben az összefüggésben kell tekinteni Ján Slota kijelentéseire, amelyek a 2008-as évben is jelentős szerepet játszottak a szlovák–magyar politikai viszony radikalizálásában.

Különös figyelmet érdemelnek pl. a Szlovákia-szerte zajló kettős kereszt állítással összefüggésben, amelynek célja a magyar „turulok” hatásának közömbösítése. Ján Slota több mint tíz évvel ezelőtt Zsolna polgármestereként azt tervezte, hogy a város fölött mintegy 100 méter magas többfunkciós objektumot építtet, kettős kereszt formában. Az építkezésből azonban nem lett semmi (*Slota chce...*, 2008).¹⁶

Már 2008. januárjában emléktáblát helyeztek el Szlovákia megalakulása 15. évfordulója alkalmából a szlovák–magyar határ közelében, Csörgő (Čerhov) felett álló keresztben. 2008 szeptemberében az Erdőháton (Záhorie) emelt kettős kereszt felavatása alkalmával Ján Slota leplezetlen megvetéssel beszélt az ősmagyarok egyik mitológiai madaráról, a turulról, ami a magyarok számára nemzeti szimbólum is. A malackai (Malacky) avatáson így folytatta: „Dél-Szlovákiában nem a turulmadarak vannak ott, hanem a szlovák államiságot jelképező kettős keresztet.” (*Slovenský a maďarský...*, 2008).

Különösen látványos volt a kettős kereszt felavatása a Vranov nad Topľou járásbeli Pavlovcében, ahová Slota helikopterrel érkezett. Érzelmekkel túlfűtött beszédében hangsúlyozta, hogy a szlovákok napjainkban már nem engedik magukat elnyomni déli szomszédai által. „Nem hajtunk térdet, nem engedünk annak az óriási nyomásnak, amelyet budapesti szomszédaink ránk gyakorolnak, ahol ott van az a kócos asszony, az a szegényke. Ő itt fenyeget bennünket, kérdéseket tesz fel kormányfőnek, akinek a cipője sarkáig se ér. Ezt senki nem engedheti meg magának ezzel a nemzettel, a szlovák nemzettel szemben. Mi ősidők óta itt vagyunk, és azok a mongolok csak sokára, nagyon sokára jöttek utánunk” – mondta Slota és hozzátette: „Ők turulokat, amolyan magyar papagájokat emelnek”. Slota az újságírók előtt Göncz Kingát Hitlerhez hasonlította: „Mindaz, amit ezek tesznek, az illetlenség és arrogancia teteje. Ezt csak Heinleinékhez és ahhoz a müncheni pincéből származó bajszos emberkéhez lehet hasonlítani, akinek ugyanolyan retorikája volt, mint ennek az asszonynak. (...) Lehet, hogy már neki is nő a bajszocskája.” Ján Slota közlése szerint az SNS Kelet-Szlovákiában már hét kettős keresztet emelt, és ezt tovább fogja folytatni (*Slota posilnený...*, 2009).

Ján Slotának a 2008-ban elhangzott provokatív kiszólásai nem korlátozódtak csak a kettős keresztet. Arról a „bizonyos magyar lovas bohócról” elejtett megjegyzése vezetett aztán 2008. májusában a Robert Fico és Gyurcsán Ferenc között tervezett találkozó elhalasztásához. Az SNS gyalázkodó kijelentéseitől elhatárolta magát Dušan Čaplovič történész, a szlovák kormány alelnöke is (*Komentár: Šašo...*, 2008). Túróc-szentmártonban a Matica slovenská évfordulójának ünnepségein Slota a magyarokról

16 A kettős keresztet már sok éve állnak Szlovákia különböző helyein. Ilyeneket építettek például a cseh-szlovák föderáció idején az önálló Szlovákia szimpatizánsai. A kettős kereszt azonban összefügg a két bizánci hittérítő, Konstantin és Metód érkezésével is, akik a mai Szlovákia területén terjesztették a kereszténységet. A hármas halmon elhelyezett kettős kereszt Szlovákia egyik állami szimbóluma, a kettős kereszt ezenkívül a magyar államcímer része is. A turulmadár az ősmagyarok szimbóluma.

mint olyan csoportról beszélt, akik ide a Góbi-sivatagból érkeztek, és mongoloknak nevezte őket (*Komentár: Falošní...*, 2008).

Slota októberi beszéde miatt ketten tettek feljelentést. Gál Gábor, az MKP képviselője 2008 októberében Slota azon kijelentéseit perelte, amelyek szerinte kimerítették a faji és a nemzetgyalázás bűncselekmény törvényi tényállását: Göncz Kinga magyar külügyminisztert Slota kócos asszonynak, szegény szerencsétlennek nevezte, és Hitlerhez hasonlította, a magyar nemzeti szimbólumot, a turulmadarat undorító papagájnak, István magyar királyt pedig lovas bohócnak (*SMK už má...*, 2008). Slota ellen a másik feljelentés a Polgári Konzervatív Párt alelnökétől, Ondrej Dostáltól érkezett (*Krajská prokuratúra...*, 2008). Az eperjesi ügyészség Dostál feljelentését elutasította. Az ügyészség szerint Slota az „asztán jöttek azok a rablók, azok a gyilkosok és azok, akik Szlovákia-szerre állítják azokat az undorító turulokat” mondatában elkülönítette a rablókat és gyilkosokat azoktól, akik „azokat az undorító turulokat állítják”. Jogi szempontból nem lehet bizonyítani, hogy azok a rablók és gyilkosok ugyanazok, akik „Szlovákia-szerre állítják azokat az undorító turulokat, azokat a magyar papagájokat”. Az ügyészség szerint azt sem biztos, hogy Slota a magyarokról beszélt. „Hasonlóképpen a szóban forgó szöveg egészében explicit módon nem szerepel a „magyar nemzet” kifejezés. Csak jelzők vannak benne, amelyeket a feljelentők Slotának tulajdoníthatnak, „kifejezhetik feltételezéseiket, következtethetnek, de a gondolatárítás büntetőjogi szempontból nem állja meg a helyét” – áll az ügyészség indoklásában. Dostál ez ellen a döntés ellen panaszt nyújtott be (*Dostál podal...*, 2008). Robert Fico kormányfő és Dušan Čaplovič többször is elhatárolódtak Ján Slota kijelentéseitől, személyeskedő támadásaitól. Ján Kubiš külügyminiszter is elismerte, hogy Slota kijelentései gondot jelentenek. Ugyanakkor helytelennek tartja, ha pusztán Slota megnyilvánulásai miatt hirdet egy szomszéd ország „hidegháborút”. (*Fico neschvaľuje...*, 2008; *Kubiš sľubuje...*, 2008).

4.4. Az extrémizmus és a rasszizmus esetei – etnikai motivációjú bűncselekmények
2008 januárjában az országos rendőrfőkapitányság pozsonyi székházában ülésezett a szélsőséges megnyilvánulások elleni harc szakértői bizottsága. A bizottság elnökévé Martin Kubíkot választották. A résztvevők az első ülésen szervezési kérdésekkel foglalkoztak, mint pl. a tárgyalási rend, az alapszabály, a létrehozandó munkacsoportok. Képviselettel magát több minisztérium, a főügyészség, a titkosszolgálat, de a kormányon kívüli szervezetek is. A hűsznál több jelenlévő úgy határozott, hogy a bizottság kéthavonta fog ülésezni (*Komisia na boj...*, 2008). A szélsőséges megnyilvánulások elleni harc tárcaközi szakértői bizottságát Robert Kaliňák belügyminiszter fogja vezetni, és abban képviselve lesznek a minisztériumok, az ügyészség és a kormányon kívüli szervezetek is.

A „futballválsággal” kapcsolatban a kormány indítványozta a Büntető Törvénykönyv módosításának előkészítését, hogy a rendfenntartó erők még határozottabban léphessenek fel a szélsőséges megnyilvánulások ellen.

A civil szervezetek aktivistái óvtak a Büntető Törvénykönyv módosításától. A Polgár és a demokrácia, valamint az Emberek a rasszizmus ellen nevű szervezetek azt állították, hogy a törvény módosítása nem segít a szélsőséges megnyilvánulások visszaszorításában, a kormány részéről csak látszatcselekvésről van szó. Szerintük a módosítás nincs szakmai szinten előkészítve. „Csak arra szolgál, hogy a nemzetközi szinten Magyarországgal folytatott tárgyalásokon példalózni lehessen vele” – írta állás-

foglalásában a Polgár és a demokrácia igazgatónöje, Šarlota Pufflerová. Szerinte Szlovákiának olyan törvényt kellene elfogadnia, amely segítségével valóban felvehetik a küzdelmet az egyre terjedő szélsőséges megnyilvánulások ellen. Az ezért felelős állami szervezeteknek szemére veti, hogy nem elég aktívak. „2006-tól a rendőrség egyetlen szélsőséges csoport tevékenységét se göngyöltette fel, viszont hatalmas erőbedobással prezentálja a karemeléssel köszönő gyerekek ellen folytatott büntető eljárásokat, amit kontraproduktívnak tartunk, és ami nagyon lényeges, hogy mindez kevés a rendőrség és az egyéb testületek elégtelen megelőző tevékenysége miatt beállt helyzet következményeinek a felszámoláshoz” – jelentette ki Pufflerová. A civil szervezetek már április 9-én a kormánynak küldött nyílt levélben indítványozták, rendezzenek nyilvános vitát a szélsőséges bűncselekmények, a szélsőséges írott és egyéb anyagok, illetve a szélsőséges csoportok meghatározásáról (*Aktivistá...*, 2008).

A szlovák sajtó és a hírügynökségek a szélsőséges, rasszista, xenofób és fasiszta megnyilvánulások több típusával foglalkoztak:

- a kiskorú vagy fiatalokú személyek által elkövetett bűncselekmények,¹⁷
- információk az elítélt személyekről,¹⁸
- megoldatlan, hosszan húzódó esetek (Daniel Tupý meggyilkolása és a Malina Hedvig elleni támadás),¹⁹
- a „szélsőséges megnyilvánulások exportjának” esetei.²⁰ Közép-Európa egymással szomszédos országában a szélsőséges megnyilvánulások formái eltérnek ugyan,

17 2008. február 26-án a pozsonyi Óvárosban megtámadták Grigorij Mesežnikovot, a Közéleti Kérdések Intézete (Inštitút pre verejnú otázky) elnökét. A támadó a 27 éves pozsonyi Marek U. volt. Mesežnikov védelmére egy kb. 18 éves fiú kelt. Marek U. őt is megtámadta (*Grigorija...*, 2008). A következő példa: egy 15 éves sninai fiú a hóban kitaposott egy horogkeresztet és a „HAI HITLER ŽIJE” feliratot. A helyesírási hibák ellenére is vádat emeltek ellene (*Snina: Tinedžera...*, 2008). Más esetben a rendőrnnyomozó az Érsekújvári járásbeli Jászfalu (Jasová) községből a 15 éves Denis G. ellen emelt vádat. Az általános iskola tanulója ellen az alapvető emberi jogok és szabadság elnyomására irányuló csoport támogatása és propagálása címen emeltek vádat (*Školák...*, 2008). További példa: a szepesgörgői (Spišský Hrhov) gyermekotthon 15 éves neveltje szintén az alapvető emberi jogok és szabadság elnyomására irányuló csoportok támogatása és propagálása miatt került vád alá. A tinédzser a kezére horogkereszteket rajzolt, és a tanítás alatt karfelemeléssel köszönt (*Tinedžerka...*, 2008).

18 Például a Besztercebányai Bírületi Bíróság feltétel nélküli szabadságvesztésre ítélte azoknak a férfiaknak az egyikét, akik egy évvel ezelőtt Tureckán részt vettek a jobboldali szélsőségesek találkozóján. Martin Moldován azonban a hathónapos büntetésből csak négy napot tölt majd börtönben, mivel jóformán az egész büntetését letöltötte a vizsgálati fogságban. Az ítélet jogerős.

A trencsényi gépészeti szaktanintézet 17 éves tanulója megúsza feltételes szabadságvesztéssel. Ő öt hónapon keresztül terrorizálta iskolatársát annak faji hovatarozása miatt. A suhanc azzal fenyegette roma származású iskolatársát, hogy megöli, és ezt ismételtette neki: „A cigányok a gázba valók”. Az elítélt egész idő alatt jellegzetes neonáci öltözetben járt iskolába, és ruháján *ANTI-ANTIFA* vagy *88* feliratokat viselt. Némettanárnőjét köszönete jeléül, amiért egyest kapott, karlendítéssel üdvözölte. A rendőrség akkor fogta el és emelt ellene vádat, amikor januárban iskolatársainak náci tematikájú zenét játszott le, és karlendítéssel üdvözölte őket. A fiatalokú beismerő vallomást tett és elfogadta a vádalkut. (Sme, 2008. december 2.)

19 A 2005. november 4-én meggyilkolt Daniel Tupý ügyével kapcsolatban a szervezett bűnözés elleni hivatal állítólag vádemelési javaslattal élt három személy ellen (Sme, 2008. február 27.). A pozsonyi ügyészség már átvette a nyomozati anyagot, és a vádemelést készíti elő. A három gyanúsított, Richard H., Ján S és Dávid V. a kerületi bíróság döntése alapján vizsgálati fogságban van (*Pripravujú...*, 2008).

20 A komáromi rendőrség 2008. június 28-29-én őrizetbe vett húsz fiatalt, akiket azzal gyanúsított, hogy támogatják és propagálják az alapvető emberi jogok és szabadság elnyomására irányuló csoportokat. Az őrizetbe vettek között 9 magyar állampolgár volt. A csoport barátjuk halálának 3. évfordulójára akart emlékezni. Egy fára kitűzték a Magyar Köztársaság zászlaját, a skinheadek szimbólumával díszített

ám a szélsőséges csoportok egymással szoros kapcsolatot tartanak fenn. „Az a körülmény, hogy Magyarországhoz hasonlítva nálunk kevesebb a szélsőséges megnyilvánulások száma, Csehországhoz viszonyítva pedig kevésbé harciasak, nem fedheti el a tény, amelyet a pozsonyi menet leplezett le: az extrémizmus nálunk is jelen van” (Leško, 2008),

- szervezett nacionalista és szélsőséges csoportok: Ezek a csoportok lényegesen nagyobb veszélyt jelentenek a társadalomra, amint az alkoholból bátorságot mérítő fiatalok alkalmankénti szertelenségei. A nacionalista beállítottságukat nyíltan hirdető csoportok közé sorolhatjuk például a Társulás a Hagyományok Megőrzéséért (Spoločnosť pre zachovanie tradícií) nevű egyesületet és az általuk szervezett nacionalista összejöveteleket. Ez a csoport elhatározta, hogy Jozef Tiso születésének 121. évfordulója alkalmából több városban összejöveteleket szervez. Csadcnán és Zsolnán a nacionalisták mellett csak néhány érdeklődő állt meg. A nacionalisták eredetileg azt tervezték, hogy az összejövetelek sorozatának szervezését Bytčán kezdik meg. A nagygyűlést azonban a városi hivatal betiltotta, ezért a Slovenská pospolitost' szélsőséges csoport kb. 20 tagja Tiso szülőháza előtt találkozott (*Zhromaždenie nacionalistov...*, 2008). A Legfelsőbb Bíróság még 2006-ban feloszlatta az ultranacionalista Slovenská pospolitost' – Národná strana nevű pártot, amelyik Jozef Tiso eszméit hirdette. A bíróság azért döntött a párt feloszlátása mellett, mert a párt alapszabályában a választási jog korlátozását javasolta, ami ellentétes az alkotmánnyal. Ezután a Slovenská pospolitost' polgári társulásként folytatta tevékenységét. A belügyminisztérium úgy döntött, hogy a szélsőséges Slovenská pospolitost' polgári társulást is feloszlattja. A társulás a minisztérium szerint nemzetiségi, faji, vallási és politika gyűlöletet és összeférhetetlenséget szított. A társulás feloszlátására a feszült szlovák–magyar kapcsolatok idején került sor, és ez egyben gesztus is volt Magyarországgal szemben, ugyanakkor annak demonstrációja is, hogy Szlovákia képes felszámolni a szélsőséges szervezeteket (*Ministerstvo vnútra...*, 2008). A Slovenská pospolitost' vezetése azonban felszólította a belügyminisztériumot, hogy érthetően és világosan jelölje meg, hol és milyen módon cselekedett törvényellenesen, valamint azt is hozza nyilvánosságra, melyik bíróság döntött arról, hogy a társulás tettei törvénysértőek, és megvádolta a minisztériumot, hogy politikai megrendelés alapján cselekedett (*Pospolitost' žiada...*, 2008). A Slovenská pospolitost' weboldala a világhálón ma is működik.

zászlót Will Rise Again The South felrattal, egy autóra kiterítettek egy horogkeresztes zászlót is. Ezen kívül a rendőrök lefoglaltak még egy kulcscomót is, amelyen három jelvény, a náci vaskereszt, az Adolf Hitler képmásával díszített náci kereszt, valamint a Nagy-Magyarország térképével díszített náci kereszt volt található (*Polícia zadržala...*, 2008).

A rendőrség egy 27 éves cseh állampolgárt is javasolt vád alá helyezni, aki Pozsonyban a *Szabadság Menetben* rasszista gondolatokat és nézeteket propagált. A nyomozó a férfit faji, nemzetiségi és etnikai gyűlölködésre való felbujtással vádolta meg. A találkozó helyén tartózkodott a már feloszlított *Slovenská pospolitost'* néhány képviselője is. Az összejövetelt az első szónok a „*Na stráž*” gárdiszta köszöntéssel nyitotta meg. A gyűlést nem lehetett betiltani, mivel azt nem a *Slovenská pospolitost'* hívta össze, hanem egy magánszemély. Faji gyalázás miatt a rendőrség őrizetbe vette a csehországi szónokot, és az összejövetelt feloszlatta. (*Sme*, 2008. november 18.)

Röviddel azelőtt, ahogy Csehországban a litvániai Janov roma negyedben véres verekedés tört ki, Litvánoban két szélsőséges nézeteket valló szlovák nemzetiségű férfi szónokolt „a cionizmus pusztító hatásáról Európában.” (Leško, 2008)

Malina Hedvig esete

2008 augusztusban volt két éve, hogy Malina Hedviget megtámadták. A rendőrség a diáklányt továbbra is hamis tanúzással és hamis esküvel vádolja, és a kormánykoalíció egyes politikusai az egész esetet a jelenlegi kormány elleni összeesküvés részének tekintik. Olyan bizonyítékokat azonban, amelyek igazolnák a lány bűnösségét, mindeddig senki nem szolgáltatott (*Štát versus...*, 2008; *Šutaj – Sáposová*, 2008; *Dostál*, 2008).

2008-ban Malina Žáková Hedvig esetének vizsgálata mindenfajta eredmény nélkül folytatódott. A világhálón megjelent egy videofelvétel, amelyen POLÍCIA feliratú pólokba öltözött férfiak egy céltáblára lövöldöznek, miközben Malina Hedviget sértő szavakat kiabálnak. A lövöldözők egyike rendőr volt. A rendőrt elbocsátották állásából. Egy másik, Malina Hedvigről vulgáris dalt bemutató videoklippen ott volt Csáky Pál MKP-elnök, Bugár Béla és Duray Miklós arcképe is.

2008 márciusában Pozsonyban a legfőbb ügyészségen kihallgatták Malina Hedvig másik állítólagos támadóját, Marcel G. 2008 decemberében mindkét támadó sikerrel abszolválta a próbát a hazugságvizsgáló készüléken (*Aj druhý...*, 2008).

A legfőbb ügyészség azt állította, hogy 2008. augusztus végéig lezárják Malina Hedvig esetének a kivizsgálását, de nem így történt. 2008 októberében a legfőbb államügyész, Dobroslav Trnka közölte, hogy az erre az alkalomra megalakított vizsgálati csoport már kihallgatott minden tanút, és csak a szakorvosi vélemény eredményeire vár (*Prokuratúra...*, 2008).

2008 decemberében Malina Hedvig védőügyvédje, Robert Kvasnica az eset kivizsgálásával kapcsolatban több eljárási hibára mutatott rá. Hiányolta, hogy nem készült szövegleírás a 2006. szeptember 6-i videofelvételről, amit viszont a törvény előír. A felvétel anyaga nem egyezett a Malina Hedvig vallomásáról ugyanezen a napon készült jegyzőkönyv szövegével. Éppen ennek a vallomásnak az alapján emeltek vádat Malina Hedvig ellen hamis tanúzás címén. Az ügyvéd azt állítja, hogy a videofelvételt ő és védence kérte ki, és maguk végezték el annak átírását, az viszont, szavai szerint, egyáltalán nem egyezik a jegyzőkönyvvel, és a felvételtől hiányoznak bizonyos részletek.

Kvasnica további szabálytalanságokat lát abban is, ahogy a kihallgatásról tájékoztatott a belügyminisztérium szóvivője. Javasolta, hogy a szóvivőt tanúként hallgassák ki, hogy magyarázatot adjon arra, hogyan jutott ezekhez az információkhoz. Robert Kvasnica a bizonyítási eljárás során javasolta annak a két pszichiáternek a kihallgatását is, akik a Malina Hedvig ellen elkövetett támadás után rendelték el a diáklány gyógykezelését, és akiket az erre irányuló javaslatok ellenére sem hallgattak meg. Ehelyett a meghallgatásuk nélkül rendelték el az orvosi szakértői vizsgálat elvégzését. Szerinte, a Malina-esetben Robert Ficót és Dušan Čaplovičot is tanúként kellene kihallgatni. A nyilvánosság előtt mindketten véleményt mondtak a vizsgálatról, és olyan fontos információk vannak a birtokukban, amelyek segíthetnék a bünyügyi eljárás folytatását. A védőügyvéd még hozzátette, Fico kijelentéseiből azt a következtetést lehet levonni, hogy nem csak a Malina Hedviget ért támadásról vannak információi, hanem arról is, ki szervezte a háttérből ezt a támadást (*Údajny...*, 2008). Ezeket a javaslatokat Malina Hedvig 2008. december 5-én védőügyvédje útján juttatta el a főügyészséghez.

5. ZÁRSZÓ

2008-ban folytatódtak a kormánykoalíciónak az ország „nemzeti” jellege megszilárdítására irányuló törekvései. Mindeközben a kormány a lehetőségekhez képest igyekezett fenntartani a kisebbségjogi *status quo*-t, illetve tiszteletben tartani a legfontosabb szlovák törvényeket és az elfogadott nemzetközi egyezményeket.

A kormánypolitika és a magyar kisebbség kapcsolatát a Malina-ügy, Ján Slota, az MKP egyes tagjainak kijelentései és a „futballválság”, illetve az utóbbi kirobbanásáig a szlovák–magyar nemzet közötti politikai párbeszéd hiánya zavarta. A kapcsolatok fejlődését egyéb esetek is befolyásolták, mint pl. az autonómia kérdésköre, a tankönyvek földrajzi neveinek használata, a nemzetközi politikai tényezők (a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma, a Magyar Gárda, a szélsőséges kijelentések stb.). Hiányzott a kormánypárt és a magyar kisebbség, valamint a többi kisebbség közötti párbeszéd is, a megbízhatóan és jól működő intézmények mellett (kormánytanács, a kulturális minisztérium támogatásokat jóváhagyó bizottságai) a közigazgatás különböző szintjein nem sikerült kialakítani a kisebbségekkel folytatandó intézményesített fórumokat (aminek hiánya például az oktatási törvény és a tankönyvek földrajzi neveiről szóló törvény megvitatásakor mutatkozott meg), amelyek összhangban állnának a hazai szokásokkal és az európai törvényhozással is. A szlovák kormánypolitika továbbra se rendelkezik olyan komplex programmal, amely tartalmazná a kisebbségi kérdés kezelésének koncepcióját. Több kérdés rendezése kampányszerűen történt (például a Büntető Törvénykönyv módosítása, a szimbólumok használatának tilalma a sportrendezvényeken, az önkormányzatokról szóló törvény módosítására előterjesztett javaslat). Nem sikerült megváltoztatni a politikai viták hangnemét sem, amely egyértelműen etnikai irányultsága mellett, függetlenül a politikusok etnikai hovatartozásától, nemegyszer agresszív és vulgáris jelleget öltött.

A 2008-as év értékelésekor megállapíthatjuk, hogy nem sikerült olyan feltételeket és mechanizmusokat teremteni a nemzeti kisebbségek fejlődése érdekében, amelyek az általuk lakott területeken lehetővé tennék számukra, hogy – a kormánnyal és az önkormányzati szervekkel együttműködve – saját maguk oldhassák meg problémáikat.

Fordította: Kecskeméthy Viktor, Kulcsár Mária

IRODALOM

- Aj druhý údajný útočník na Malinovu prešiel detektorom ľži.* Sme, 4. 12. 2008.
Aktivisti varujú pred novelou proti extrémizmu. SITA, Sme, 18. 11. 2008.
Aktivisti vyzývajú Mikolaja stiahnuť nový školský zákon. SITA, Sme, 4. 3. 2008.
Belousovová chce, aby futbalový zväz prešetril zápas. TASR, Sme, 30. 7. 2008.
Biskup Judák vymenoval vikára pre pastoráciu Maďarov. SITA, Sme, 21. 3. 2008.
Bószsza vyzýva Slotu na televíznu diskusiu o autonómii. Nový čas, SITA, 13. 1. 2008.
Bugár: SMK potrebuje nového predsedu, ale nie mňa. TASR, Sme, 19. 10. 2008.
Bugár: Tak zle ešte nebolo. Sme, 13. 11. 2008.
Čaplovič je proti novele SMK. Školám radí učiť zo starých učebníc. SITA 7. 10. 2008.
Čaplovič: Nemôžeme akceptovať názvy z čias silnej maďarizácie. TASR, Pravda 29. 12. 2008.
Csáky aj Mede prídu pred okresnú etickú komisiu. Sme, 21. 10. 2008.
Csáky: Fico robí štvavú politiku. TASR, Sme, 5. 10. 2008.

- Csákyho návrhy nesú znaky Kosova, tvrdí Hrušovský. SITA, Sme, 4. 10. 2008.
- Csáky chce, aby maďarskí katolíci na Slovensku mali svojho biskupa. Nový čas, SITA, 12, 1. 2008.
- Csákyho mrzia poruchy vzťahov v opozícii. Sme, 14. 11. 2008.
- Csáky: Slota uráža iných vidieckym a primitívnym spôsobom. SITA, Sme, 4. 1. 2008.
- Dostál, O.: Národnostné menšiny. In: Bútorá, M.–Kollár, M.–Mesežnikov, G.: *Slovensko 2006. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2007.
- Dostál podal sťažnosť proti uzneseniu krajskej prokuratúry v kauze Sloty. Sme, 2. 12. 2008.
- Fico chce učebnice vyriešiť pozmeňujúcim návrhom. Sme, 25. 11. 2008.
- Fico neschvaľuje osobné útoky Jána Sloty. TASR, Sme, 6. 10. 2008.
- Gašparovič a Sólyom budú diskutovať o vzťahoch oboch štátov. SITA, Sme, 5. 12. 2008.
- Gašparovič: Slovenská menšinová politika príkladom pre iných. SITA, Sme, 16. 1. 2008.
- Geografické názvy v učebniciach pre menšiny nevyriešili. Sme, 24. 11. 2008.
- Grigorija Mesežnikova dnes v centre Bratislavy napadli. Sme, 26. 2. 2008.
- HZDS: Juho-hornozemská autonómia je extrémistická provokácia. SITA, Sme, 4. 1. 2008.
- HZDS trvá na slovenských názvoch v učebniciach. Sme, 22. 11. 2008.
- Iván Farkas. Územná autonómia? Momentálne nie. Sme, 2. 12. 2008.
- Ján Krempaský, Zmeniť si meno bude ľahšie. Sme, 28. 8. 2008.
- Jánošíka podľa Fica národu berú duchovní bezdomovci. SITA, Sme, 25. 1. 2008.
- Josef Čavojec, Nové učebnice sa majú čítať ľahšie. Sme, 27. 10. 2008.
- Josef Majchrák, Takí normálni vlastenci, http://www.tyzden.sk/sk/doma/taki_normalni_vlastenci.php
- KDH a SDKÚ podozrievajú SMK z kolaborácie s koalíciou. Sme, 4. 9. 2008.
- KDH a SDKÚ sa budú opäť radiť bez SMK. TASR, Sme, 21. 11. 2008.
- KDH a SDKÚ sa dohodli na spolupráci. Kritizovali Csákyho. ČTK, 30. 9. 2008.
- Komentár: Falošní vlastenci. <http://www.aktuality.sk/spravy/komentare/komentar-falolni-vlastenci>.
- Komentár: šašo na koni. <http://www.aktuality.sk/spravy/komentare/komentar-saso-na-koni>.
- Komisia na boj proti extrémizmu začala s pravidelnými rokovaniami. TASR, Sme, 16. 1. 2008.
- Krajská prokuratúra sa zaoberá Slotovými výrokmami. TASR, Sme, 28. 10. 2008.
- Kto strelia na Hedvigu?. Sme, 21. 1. 2008.
- Kubiš sľubuje vyriešenie učebníc, ale nie nadštandard. Pravda, 21. 11. 2008.
- Luboš Krivošík Komentár: „Čo si ty urobil pre Slovensko?“ <http://www.aktuality.sk/spravy/komentare/komentar-co-si-ty-urobil-pre-slovensko>
- Maďarič: Novela o štátnom jazyku nezužuje používanie jazykov menšín. TASR, 28. 12. 2008.
- Maďarič: Za zlé vzťahy môže Budapešť a SMK. Sme, 5. 10. 2008.
- Maďari zvažujú protesty proti školskému zákonu. ČTK, Sme, 26. 3. 2008.
- Maďarsko: Gönczová žiada OBSE o pomoc, aby bolo možné hovoriť o autonómii. TASR, 26. 2. 2008.
- Marián Leško, reexport. Sme, 19. 11. 2008.
- Mesežnikov, G.–Gyarfášová, O.: *Národný populizmus na Slovensku*. Bratislava : IVO, 2008.
- Národnostná otázka – slovenské skúsenosti po roku 1989 v kontexte budúcnosti jej riešenia v podmienkach európskej únie. <http://www.caplovic.vlada.gov.sk/5605/prihovor-na-konferencii-v-rade-europy-v-strasburgu-pri-prilezitosti-10-vyrocia-ramcoveho-dohovoru-na-ochranu-narodnostnych-mensin-a-europskej-charty-regionalnych-alebo-mensinovykh-jazykov.php>
- Miklós Duray havaroval a odmietol dychovú skúšku. TASR, Sme, 12. 10. 2008.
- Mikuláš Jesenský. Dejepisná čítanka obsahuje názvy miest po slovensky s maďarskou koncovkou. Sme, 11. 10. 2008.
- Ministerstvo vnútra rozpustilo Slovenskú pospolitosť. Sme, 14. 11. 2008.
- Ministerstvo rozpustilo združenie za autonómiu. ČTK, Sme, 22. 1. 2008.
- Ministerstvo: Účasť vedcov v komisiách je daná zákonom. TASR, 25. 1. 2008.
- Na domy Slovákov v Rajke čmárali miestni mladíci. Nový čas, 11. 11. 2008.

- Na knihy, ktoré nikto nechce, minul Mikolaj milión. SITA 14. 10. 2008.
- Na oboch stranách Dunaja sedia nenávistní politici, tvrdí Dzurinda. Nový čas, 24. 11. 2008.
- Národnú identitu Fico nezužuje len na slovenský národ. TASR, Sme, 7. 2. 2008.
- Návrh druhej správy o implementácii Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v Slovenskej republike – zasadanie vlády SR 4. júna 2008. <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/3B3370E1798BACC6C12574560049A083?OpenDocument>
- Návrh novely zákona o štátnom jazyku je pre SMK neprijateľný. Sme, 24. 11. 2008.
- Novoročný prejav prezidenta Ivana Gašparoviča. Sme, 1. 1. 2008.
- Nový školský zákon má 2325 pripomienok. TASR, 26. 1. 2008.
- Obce na juhu Slovenska sa možno združia samostatne. TASR, Sme, 26. 1. 2008.
- Organizácia pre juhoslovenské obce nemá širšiu podporu. ČTK, Sme, 27. 3. 2008.
- OKS protestuje proti neonacistom a ich útokom v Bratislave. SITA, Sme, 17. 10. 2008.
- Opozičné strany odpustili SMK. Budú s ňou spolupracovať. Sme, 24. 11. 2008.
- Opozičné stretnutie bude opäť bez SMK. Sme, 17. 10. 2008.
- Peter Morvaj, Čo vytrieskať z autonómie. Sme, 6. 10. 2008.
- Podstata Mikolajovej reformy: Všetkého musí byť menej. TASR, Sme, 26. 3. 2008.
- Polícia zadržala 20 extrémistov, medzi nimi deväť občanov Maďarska. TASR, 30. 6. 2008.
- Politológ: Csapody asi zámerne provokoval. TASR, 10. 1. 2008.
- Po novom rozdelení diecéz biskupi mapujú situáciu maďarských veriach. TASR, 29. 2. 2008.
- Pospolitost' žiada od Kaliňáka vysvetlenie. Sme, 30. 11. 2008.
- Poznatky verejného ochrancu práv. In: Verejný ochranca práv. Informačný bulletin, č. 3, 2008, s. 8.
- Prezident SR s manželkou prijal predstaviteľov národnostných menšín. http://www.prezident.sk/?rok-2008&news_id=5872.
- Prezident SR Ivan Gašparovič hovoril s podpredsedom vlády SR a ministrom školstva SR Jánom Mikolajom o rozpočte. http://www.prezident.sk/?rok-2008&news_id=7392
- Prezident SR Ivan Gašparovič vyhodnotil ďalší rok vo funkcii hlavy štátu. http://www.prezident.sk/?rok-2008&news_id=6747.
- Prezident SR pracovne navštívil Ukrajinu http://www.prezident.sk/?rok-2008&news_id=5790.
- Prezident SR s manželkou prijal predstaviteľov národnostných menšín. http://www.prezident.sk/?rok-2008&news_id=5872.
- Prezident SR vrátil zákon. http://www.prezident.sk/?rok-2008&news_id=8008.
- Prezident SR vystúpil v pléne Parlamentného zhromaždenia Rady Európy v Štrasburgu. http://www.prezident.sk/?rok-2008&news_id=6294.
- Prezident vetoval maďarské názvy. SMK: Gašparovič nie je štátnik. Pravda, 19. 12. 2008.
- Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, august 2006.
- Prokuratúra sa zaoberá aj verziou, že kauza Hedvigy bola naplánovaná. TASR, Sme, 1. 10. 2008.
- Rafael Rafaj: Reagujeme na výtržnosti a nepokoje v ostatných dňoch. Pravda, 6. 11. 2008.
- Rozhlas posilňuje vysielače Patrie a Rádia FM. Sme, 29. 2. 2008.
- SDKÚ a KDH sa opäť zídu bez zástupcov SMK. SITA, Sme, 3. 9. 2008.
- Skupine signatárov sa nepáči novela zákona o štátnom jazyku. Sme, 3. 12. 2008.
- Slota chce stavať dvojkříže, aby sa nemusel pozerat' na „priblých turulov“. ČTK, Sme, 8. 1. 2008.
- Slota posilnený vínom nazval maďarskú ministerku chuderou. SITA, Sme, 5. 10. 2008.
- Slota: SNS chce chrániť štátnosť zákonom. SITA, Sme, 2. 1. 2008.
- Slota: U nás nežijú Maďari, ale Slováci hovoriaci po maďarsky. SITA, Sme, 4. 1. 2008.
- Slota varoval pred vytvorením autonómie na južnom Slovensku. TASR, Sme, 25. 10. 2008.
- Slota: V učebniciach budú zemepisné názvy maďarské, aj slovenské. SITA, Sme, 21. 11. 2008.
- Slováci sú podľa Pašku národom s čistým svedomím. SITA, Sme 2. 1. 2008.
- Smer podporil maďarské názvy. SNS je pobúrená. Sme, 29. 10. 2008.
- Smer hlasovaním s SMK porušil koalíčnú zmluvu, tvrdí Mikolaj. SITA, www.aktuality.sk.
- SMK chce garanciu menšinových názvov v školskom zákone. SITA 7. 10. 2008.
- SMK je prekvapená Gašparovičovým spolitizovaním maďarského biskupa. SITA, Sme, 19. 3. 2008.
- SMK nechala Duraya na pokoji. Sme, 18. 10. 2008.

- SMK obťažuje verejnosť a navádza na obchádzanie štátneho jazyka. TASR, 13. 10. 2008.
- SMK pripravuje kritické stanovisko k novele zákona o štátnom jazyku. Sme, 8. 12. 2008.
- SMK si chce podržať Bauer v Bruseli. TASR, Pravda, 13.12. 2008.
- SMK už má pripravený podnet kvôli Slotovým výrokom. TASR, Sme, 13. 10. 2008.
- SMK zahlasuje len za vlastný návrh názvov v učebniciach. TASR, Sme, 23. 11. 2008.
- Snina: Tínedžera obvinili z propagácie fašizmu. SITA, Sme, 7. 1. 2008.
- SNS chce zákon na ochranu republiky. SITA, Sme, 19. 10. 2008.
- SNS zvažuje žalobu na Csákyho kvôli jeho výrokom. TASR, Sme, 25. 3. 2008.
- Szigeti: Obávam sa, že reforma asimiluje Maďarov. SITA, Sme, 9. 3. 2008.
- Szigeti: Väčšina z SMK nechce územnú a politickú autonómiu. TASR, 15. 10. 2008.
- Sziliová: Novela školského zákona je krokom vpred. SITA, Sme, 3. 12. 2008.
- Školák nacistickým pozdravom zdravil učiteľov. TASR, Sme, 16. 1. 2008.
- Šutaj, Š.–Sáposová, Z.: *Národnostné menšiny*. In: Kollár, M.–Mesežnikov, G.–Bútora, M. (Eds.): *Slovensko 2007. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2008.
- Štát verzus Hedviga III, http://tyzden.sk/sk/tema/stat_verzus_hedviga_iii_.php.
- Tínedžerku obvinili z propagácie fašizmu. SITA, 21. 2. 2008.
- Učebnice by mali rešpektovať princípy materinského jazyka. SITA, Sme, 28. 10. 2008., www.fair-play.sk.
- Údajný útočník na Malinová prešiel detektorom lži. SITA, Sme, 8. 12. 2008.
- Ústav Matice slovenskej: SMK chce legítimizovať naoktrojované uhorské zemepisné názvy. TASR, Sme, 21. 10. 2008.
- Vedci z Maďarska a Slovenska vyzvali na vzájomné porozumenie. ČTK, Sme, 18. 11. 2008.
- Veriaci maďarskej národnosti sú sklamaní z nových diecéz. Sme, 28. 2. 2008.
- Viktor Orbán: Založiť SMK bolo hrdinstvo. ČTK, Sme, 28. 2. 2008.
- Vladimír Palko: Ján Slota je de facto spojenec Maďarov. SITA, Sme, 25. 10. 2008.
- Vyhlasenie vlády SR k 15. výročiu vzniku SR. <http://www.vlada.gov.sk/8783/vyhlasenie-vlady-sr-k-15-vyrociu-vzniku-slovenskej-republiky--slovenska-republika-bohata-historia-pracoviti-a-mudri-ludia-dobra-buducnost.php>
- Vyhlasenie prezidenta SR k extrémizmu a národnostným nepokojom na futbalových štadiónoch. http://www.prezident.sk/?rok=2008&news_id=7558
- Vystúpenie poslanca SMK Imre Andruskó: http://www.smk.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=513&Itemid=41
- Významné udalosti a aktivity v činnosti verejného ochrancu. <http://www.vop.gov.sk/vyznamne-udalosti-a-aktivity-v-cinnosti-verejneho-ochrancu-prav-v-roku-2008>.
- Zápisnica z rokovania z rokovania Rady vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny dňa 6. novembra 2007.)
- Zápisnica z rokovania Rady vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny dňa 28. februára 2008.
- Zápisnica z rokovania Rady vlády SR pre národnostné menšiny a etnické skupiny 30. júna 2008.
- Zastavte rozduchavanie nenávisť, žiadajú maďarskí Slováci. www.aktuality.sk, 12. 11. 2008.
- Zhromaždenia nacionalistov v Čadci a Žiline si všimá málokto. ČTK, Sme, 13. 10. 2008.
- Z podnetov. In: *Verejný ochranca práv*. Informačný bulletin, č. 3, 2008, 8.
- Zuzana Petkova, SMK dohoda je učebnice so Smerom. Pravda, 14. 11. 2008.
- <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/6A3B8D2E8FC3BB33C12574030038402E?OpenDocument>
- <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/690DDC35BB34BF66C1257412002D07E3?OpenDocument>
- <http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/49678C5B697F1843C1257450002711E9?OpenDocument>
- http://www.smk.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=38
- <http://www.changenet.sk>.
- www.mensiny.vlada.gov.sk/data/files/3971.pdf.